

WYKLĘCI ODNALEZIENI W MAŁOPOLSCE

Wciąż ich szukamy

Zapoczątkowany w 1944 r. krwawy proces podporządkowywania Polski władzy sowieckiej trwał blisko dekadę, a w sposób symboliczny zwieńczyło go nadanie stalinowskiej konstytucji. W wielu regionach kraju walka o wolność trwała również po 1952 r., a gdzieś tam także po mającej miejsce cztery lata później październikowej odwilży. Ostatnich żołnierzy polskiego podziemia niepodległościowego bezpieka, milicja oraz „ludowe” wojsko tropiły jeszcze w latach 60.

Aresztowanie partyzantów oddziału „Nierusy” 24 VII 1949 r. (IPN)

W tym czasie na skutek represji komunistycznych śmierć poniosło ponad 50 tys. osób, z czego zdecydowaną większość stanowili ludzie stawiający czynny opór sowietywacji Polski. Byli to zabici w walce lub rozstrzelani partyzanci oraz ich współpracownicy, ofiary mordów sądowych, a także ludzie, którzy ponieśli śmierć z powodu chorób i wycieńczenia w więzieniach czy obozach pracy.

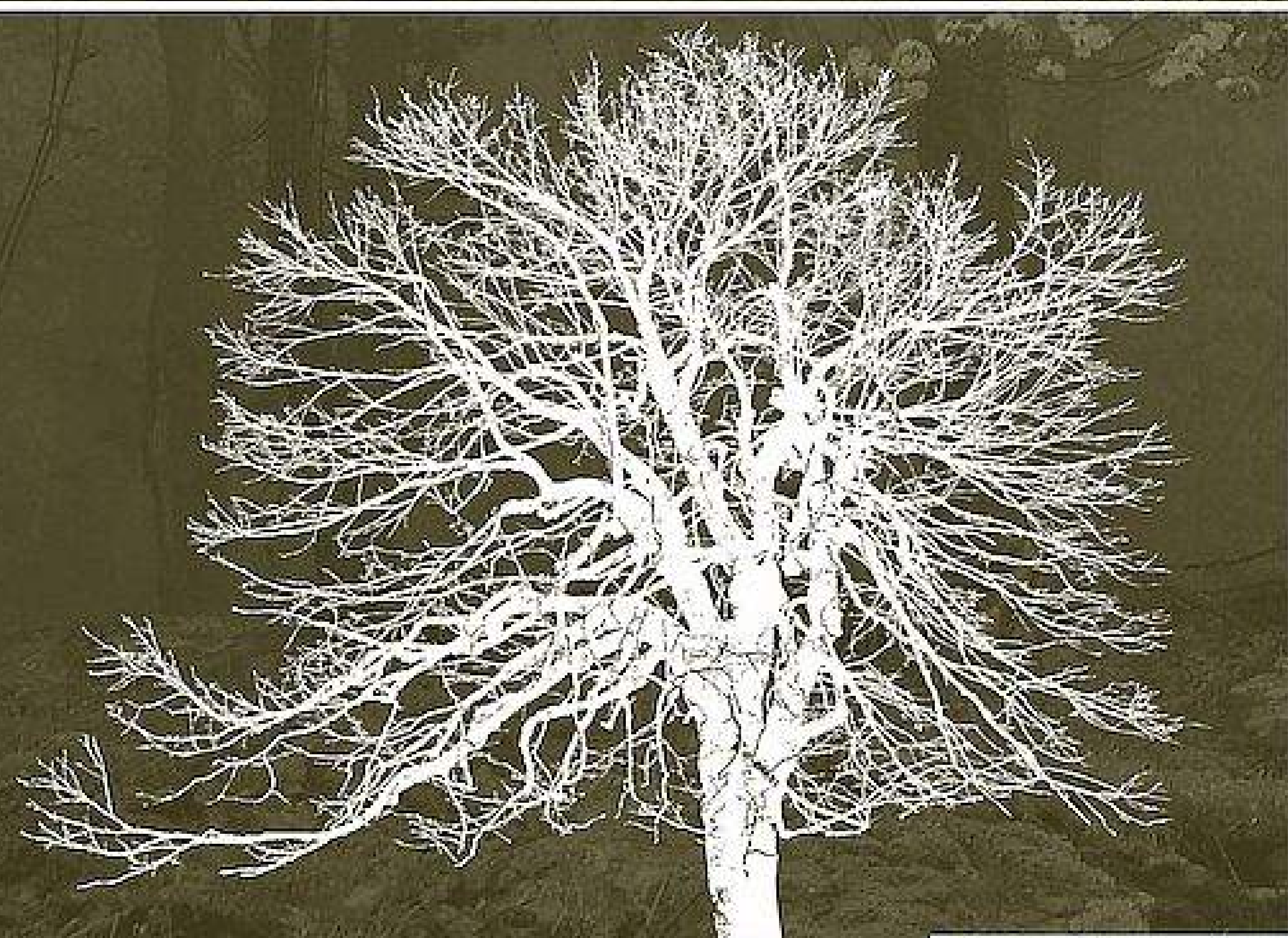
W większości przypadków ich ciała trafiły do bezimiennych dołów, a pamięć o nich miała zupełnie zginąć lub przekształcić się, dzięki propagandzie, w obraz „reakcyjnych band” zlikwidowanych w okresie tzw. utrwalania władzy ludowej. Wyklęci przez peerelowską narrację historyczną, zrównani z kryminalistami i kolaborantami, a w końcu pozbawieni grobów, przez długie lata czekali na włączenie ich do panteonu narodowych bohaterów.

Prace poszukiwawcze na cmentarzu Rakowickim w 2015 r.
Fot. Marcin Kasprzycki (IPN)

Częścią procesu przywracania ich społecznej pamięci są poszukiwania ich mogił, które od 2003 r. prowadzi Instytut Pamięci Narodowej. Na terenie Małopolski badania mające na celu odnalezienie grobów ofiar systemów totalitarnych ruszyły w 2012 r. Po trzech latach analizowania zachowanych dokumentów zdecydowano się na przeprowadzenie pierwszych ekshumacji.

Wykonane w lipcu 2015 r. prace na cmentarzu Rakowickim w Krakowie ujawniły, że w miejscu, gdzie spodziewano się odnaleźć grób działaczy Zrzeszenia „Wolność i Niezawisłość”, pochowane były zupełnie inne osoby. Wprawdzie dwa miesiące później zespół IPN natrafił na cmentarzu w Tarnowie-Krzyżu na szczątki zamordowanego w 1948 r. partyzanta Antoniego Trzepli „Krakusa”, ale jednak pierwsze niepowodzenie sprawiło, że zdecydowano się jeszcze dokładniej przeanalizować posiadane dokumenty i relacje. Jak się bowiem okazało sporządzone przed laty zapisy nie zawsze odpowiadały rzeczywistości.

**INSTYTUT
PAMIĘCI
NARODOWEJ**

Oddział w Krakowie

autorzy: dr Dawid Goliński, Krzysztof Piegłak
współpraca: Michał Mastowski
recenzja: dr hab. Filip Masiak

BADANIA NA CMENTARZU RAKOWICKIM W 2017 R.

W październiku 2017 r. ponownie rozpoczęto prace poszukiwawcze na cmentarzu Rakowickim. Trwały one tydzień i realizowane były przy współpracy Oddziałowej Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu IPN w Krakowie, Biura Poszukiwań i Identyfikacji IPN oraz krakowskiego Zakładu Medycyny Sądowej. W ich trakcie przebadano łącznie pięć grobów, z których wydobyto szczątki ośmiu osób – poszukiwanych przez IPN żołnierzy podziemia niepodległościowego związanych ze zgrupowaniem Józefa Kurasia „Ognia”, grupą Pogotowia Akcji Specjalnej Narodowego Zjednoczenia Wojskowego (PAS NZW) kpt. Tadeusza Gajdy „Tarzana” oraz oddziałem partyzanckim „Wiarusy”.

Dyrektor OIPN w Krakowie dr hab. Filip Musiał, szef BPII dr hab. Krzysztof Sawagryk, archeolog dr Tomasz Borzkowski i funkcjonariuszka Policji Angelika Nowak podczas prac. Fot. Anna Kęszczyka-Kopec (IPN)

➤ Już wstępne oględziny odnalezionych kości oraz ekspertyza archeologiczna nie pozostawiały wątpliwości, że badania prowadzone były we właściwym miejscu.

Rodzina Wiesława Budzika (bratanek z wnukiem) w towarzystwie medyków sądowych i wolontariuszy IPN podczas prac ekshumacyjnych w 2017 r. Fot. Anna Kęszczyka-Kopec (IPN)

Jama grobowa - miejsce pochówku Wiesława Budzika, Tadeusza Zajączkowskiego i najprawdopodobniej Walentego Bocharowskiego. Fot. Anna Kęszczyka-Kopec (IPN)

➤ Rok później, w październiku 2018 r., potwierdzono tożsamość sześciu z ośmiu odnalezionych w trakcie prac osób, a bliskim zabitych wręczono w Pałacu Prezydenckim oficjalne noty identyfikacyjne.

Siostra Stanisława Łudzi, Helena Chrobak, odbiera notę identyfikacyjną brata z rąk Prezydenta RP Andrzeja Dudy, 4 X 2018 r. Fot. Sławek Kasper (IPN)

**INSTYTUT
PAMIĘCI
NARODOWEJ**

Oddział w Krakowie

Stanisław Ludzia OSTATNI „WIARUS”

Zdjęcie Stanisława Ludzki z okresu służby w MO w 1945 r. (IPN)

➤ Kiedy w 1947 r. ogłoszona została amnestia, wielu partyzantów niepodległościowego podziemia postanowiło się ujawnić i spróbować ułożyć sobie życie w „ludowej” Polsce. Wśród nich był jeden z najbardziej doświadczonych żołnierzy podhalańskiej konspiracji, urodzony w 1923 r. Stanisław Ludzia „Harnaś”.

Stanisław Ludzia (z lewej) w szeregach Zgrupowania Partyzanckiego „Błyskawica” w 1946 r. (IPN)

➤ Swoją walkę o wolną Polskę rozpoczął w 1944 r. w szeregach oddziału Ludowej Straży Bezpieczeństwa, po wojnie był adiutantem Józefa Kurasia „Ognia”. Ranny podczas ostatniej obławy UB na sztab oddziału, postanowił skorzystać z warunków amnestii. Gdy po kilku miesiącach komuniści próbowali go aresztować, ponownie uciekł do lasu.

Zaświadczenie o ujawnieniu się Ludzki w 1947 r. (IPN)

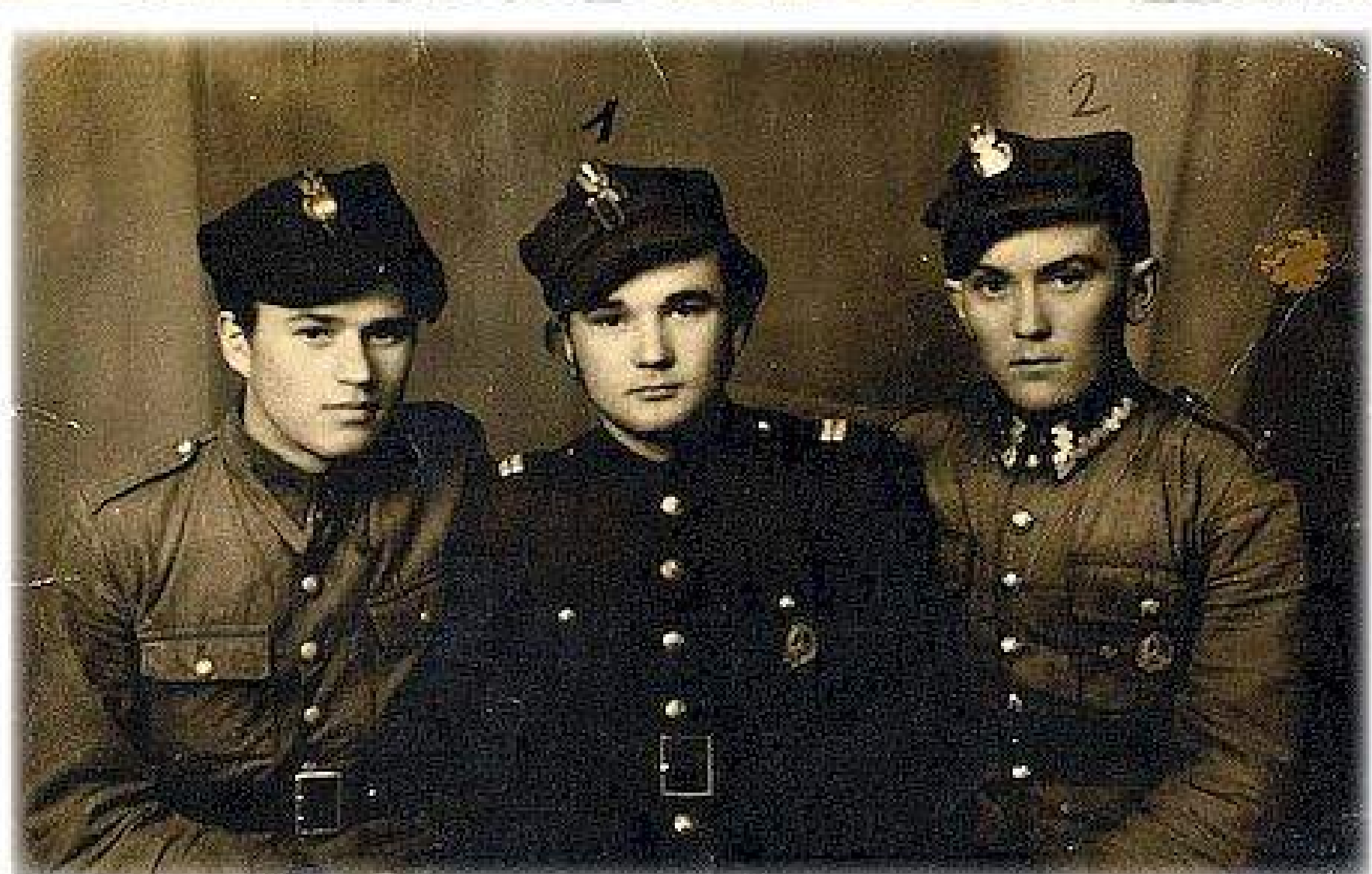

List Stanisława Ludzki do PUBP w Nowym Targu, w którym tłumaczy swoje motywacje ponownego sięgnięcia po broń w 1947 r. (IPN)

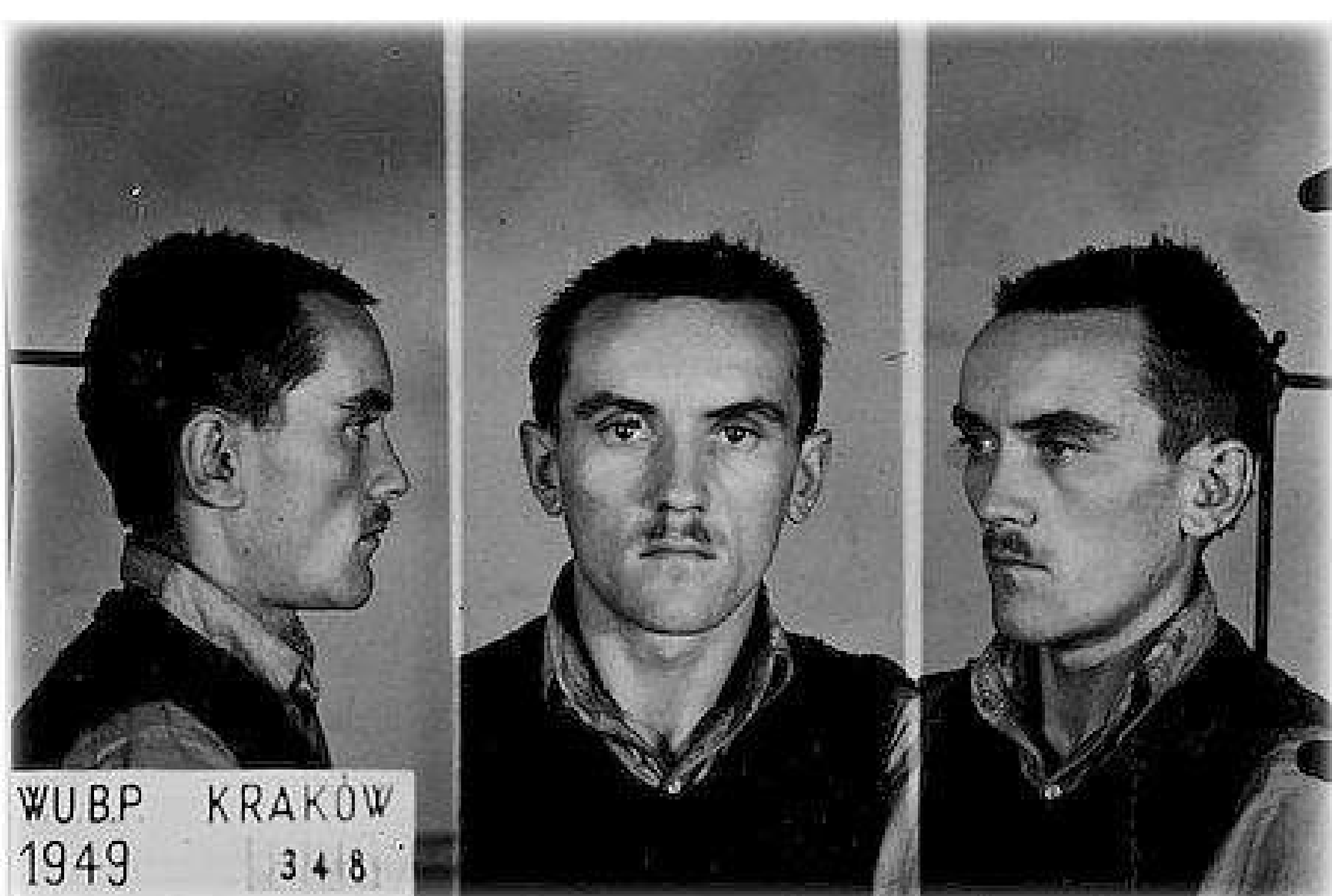
INSTYTUT
PAMIĘCI
NARODOWEJ

Oddział w Krakowie

Stanisław Ludzi „Harnaś” (pierwszy z prawej) w towarzystwie Stanisława Bochniaka „Zemsty” (pierwszy z lewej) i Mieczysława Łyska „Grandziarza” (IPN)

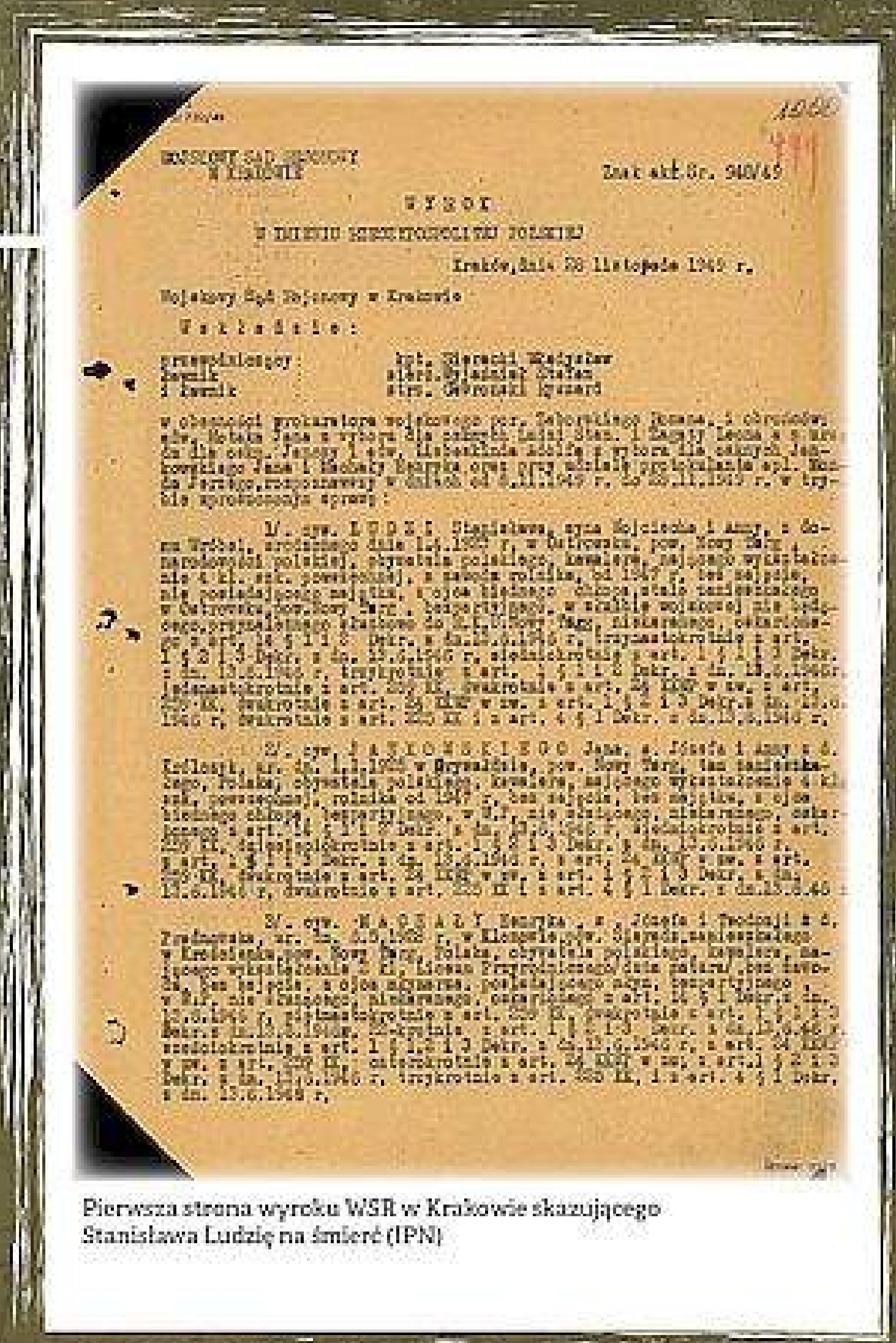
➤ W Gorcach spotkał innych „ogniowców” współtworzących oddział „Wiarusy”. Przystąpił do grupy, brał udział w najważniejszych akcjach oddziału, a w 1948 r. stanął na jego czele. Był dla komunistów nieuchwytny, z każdej obławy wychodził cało. Dopiero gra operacyjna bezpieczeństwa przeprowadzona latem 1949 r. doprowadziła do jego ujęcia i postawienia przed sądem. 28 XI 1949 r. na mocy wyroku WSR w Krakowie skazano go na śmierć.

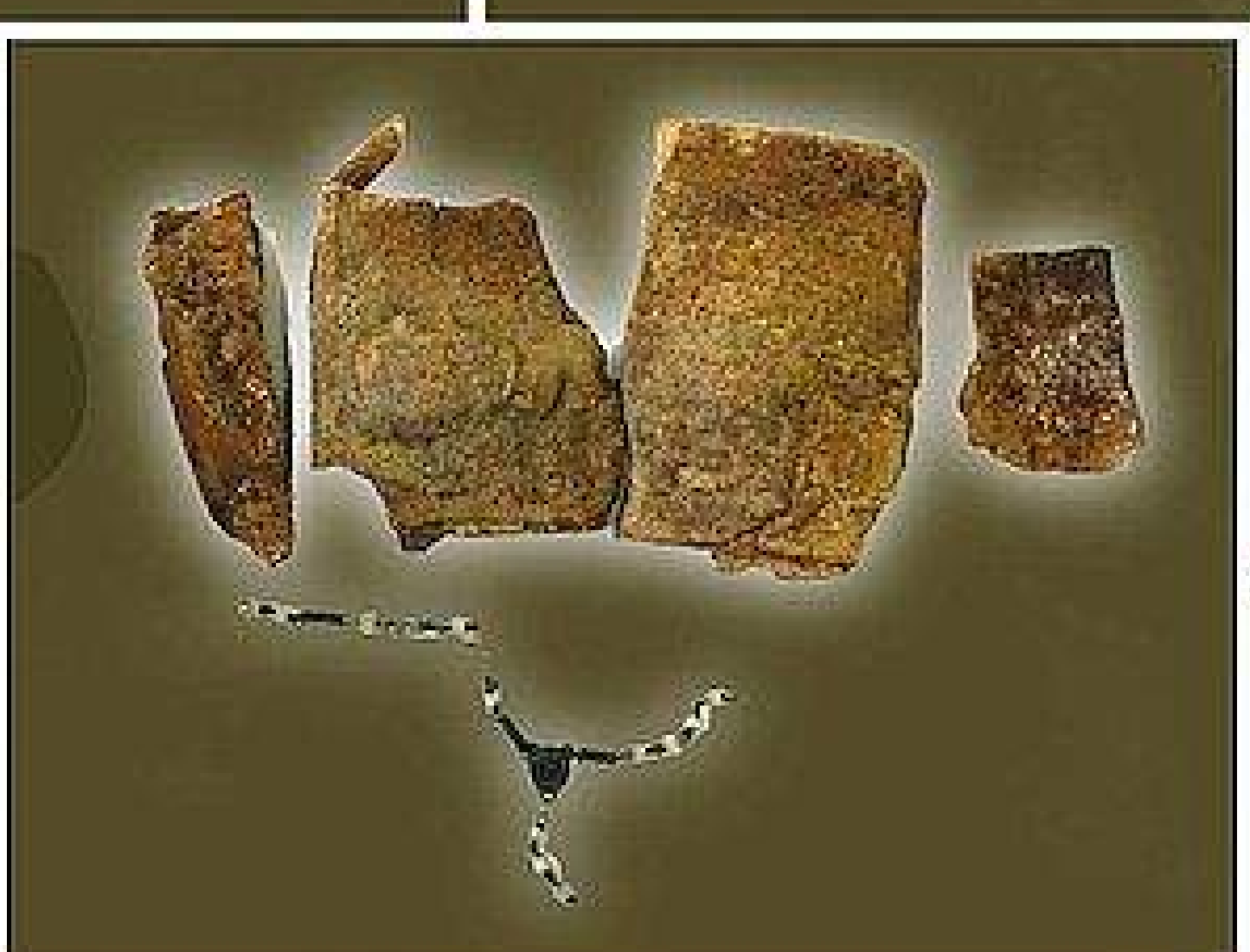
WUBP KRAKÓW
1949 348

Zdjęcie sygnalizacyjne Stanisława Ludzi po aresztowaniu przez UB w 1949 r. (IPN)

➤ Egzekucję przeprowadzono 12 I 1950 r. w więzieniu przy ul. Montelupich. Ciało Stanisława Ludzi potajemnie pogrzebano na cmentarzu Rakowickim. Rodzinie udało się odnaleźć grób i ekshumować szczątki, ale nie zostały one przez bliskich rozpoznane. Wydobyto je dopiero w październiku 2017 r.

Pierwsza strona wyroku WSR w Krakowie skazującego Stanisława Ludzi na śmierć (IPN)

Kamieńceczka do modlitwy i różaniec złożone przez bliskich do dermianego grobu Ludzi w 1950 r. Fot. Krzysztof Pięciak (IPN)

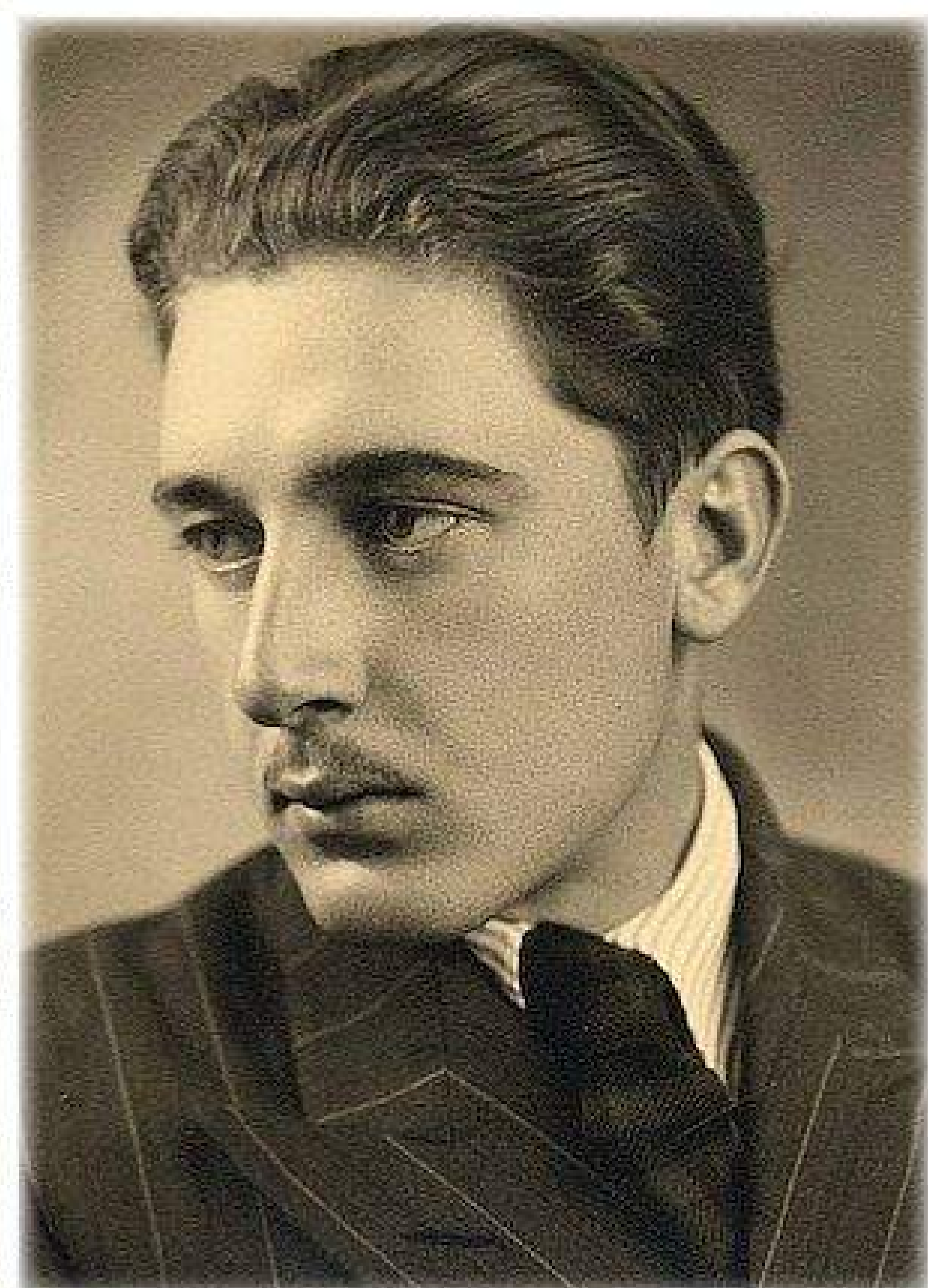
Uroczystość wręczenia noty identyfikacyjnej rodzinie Stanisława Ludzi, 4 X 2018 r. Fot. Sławek Kasper (IPN)

**INSTYTUT
PAMIĘCI
NARODOWEJ**

Oddział w Krakowie

Tadeusz Gajda PODKARPACKI „TARZAN”

Kpt. Tadeusz Gajda „Tarzan” (IPN)

➤ Niewątpliwie najbardziej znienawidzonym przez komunistów nurtem powojennego podziemia niepodległościowego był ten spod znaku Narodowych Sił Zbrojnych i Narodowego Zjednoczenia Wojskowego. Kiedy więc w 1946 r. w ręce krakowskiej bezpieki wpadł jeden z legendarnych dowódców narodowej partyzantki uznano to za spory sukces. Kpt. Tadeusz Gajda, bo o nim mowa, urodził się w 1924 r. w Charzewicach koło Tarnobrzega.

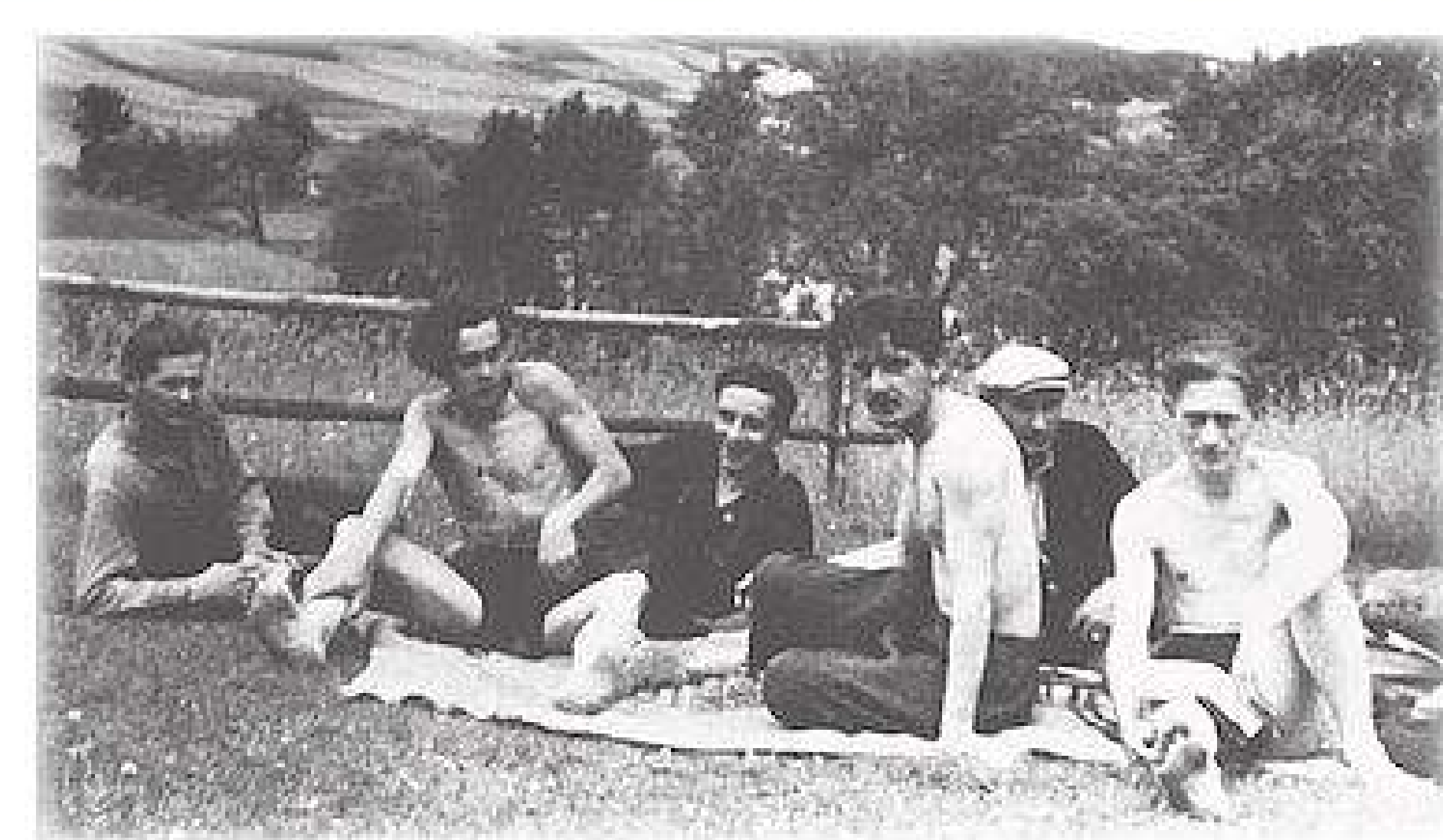

Ppor. Józef Gajda „Zawisza”, ojciec Tadeusza (IPN)

Tadeusz, Maria i Józef Gajdowie (IPN)

➤ Mimo młodego wieku w 1940 r. zaangażował się w działalność Narodowej Organizacji Wojskowej, a trzy lata później był już partyzantem oddziału NOW-AK „Ojca Jana”. Służył w nim pod pseudonimem „Tarzan” aż do wkroczenia na ziemie polskie Sowieców, później znalazł się w wojsku, z którego jednak zdezerterował i wstąpił w szeregi tarnobrzeskiego NZW.

Żołnierze PAS NZW Inspektoratu „Maria” podczas gry w szachy. drugi z prawej ppor. Józef Gajda „Zawisza”, trzeci por. Tadeusz Gajda „Tarzan”. Fot. za: „Żołnierze wyklęci. Antykomunistyczne podziemie zbrojne po 1944 r.”, Warszawa 2013

INSTYTUT
PAMIĘCI
NARODOWEJ

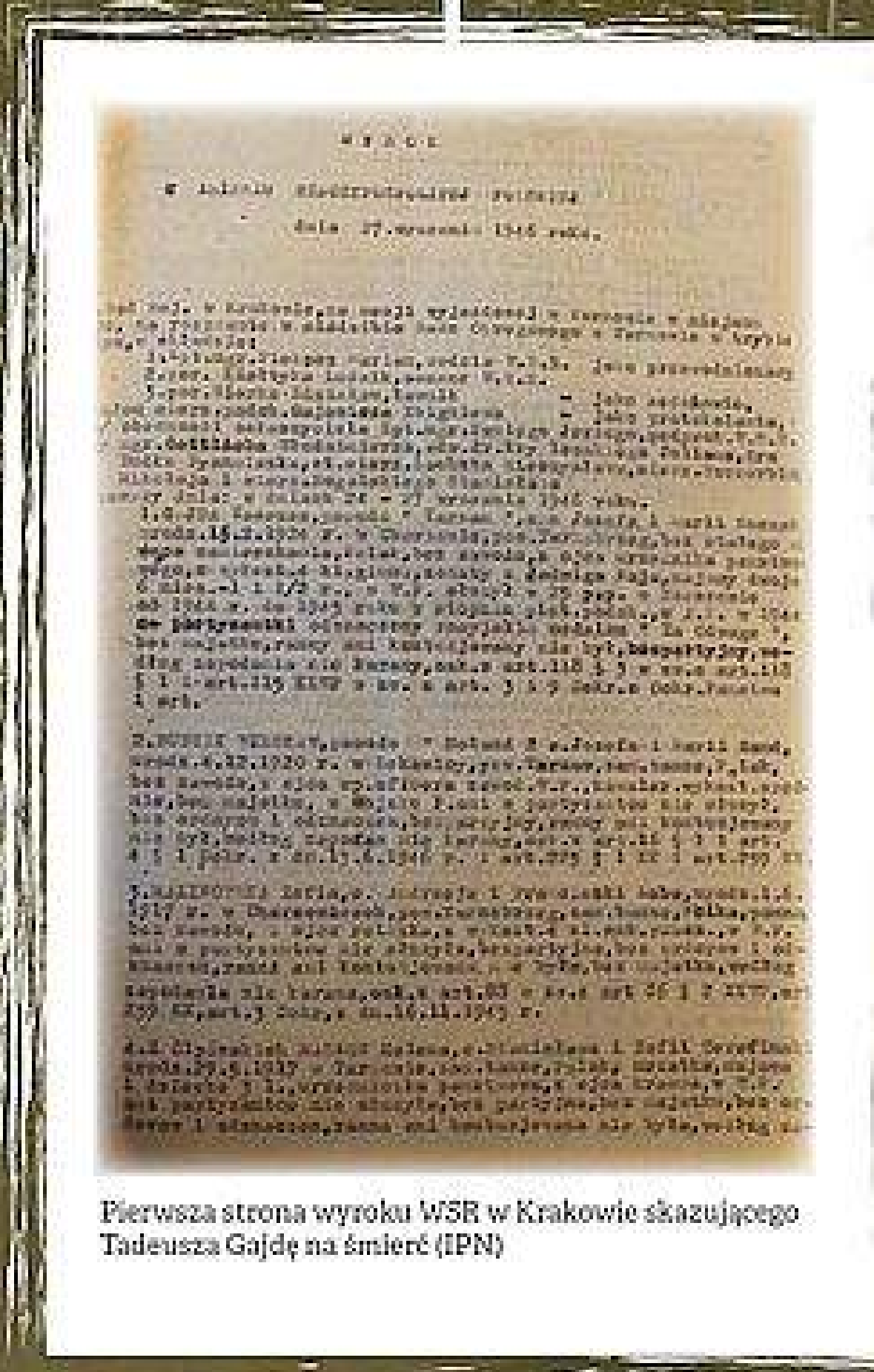
Oddział w Krakowie

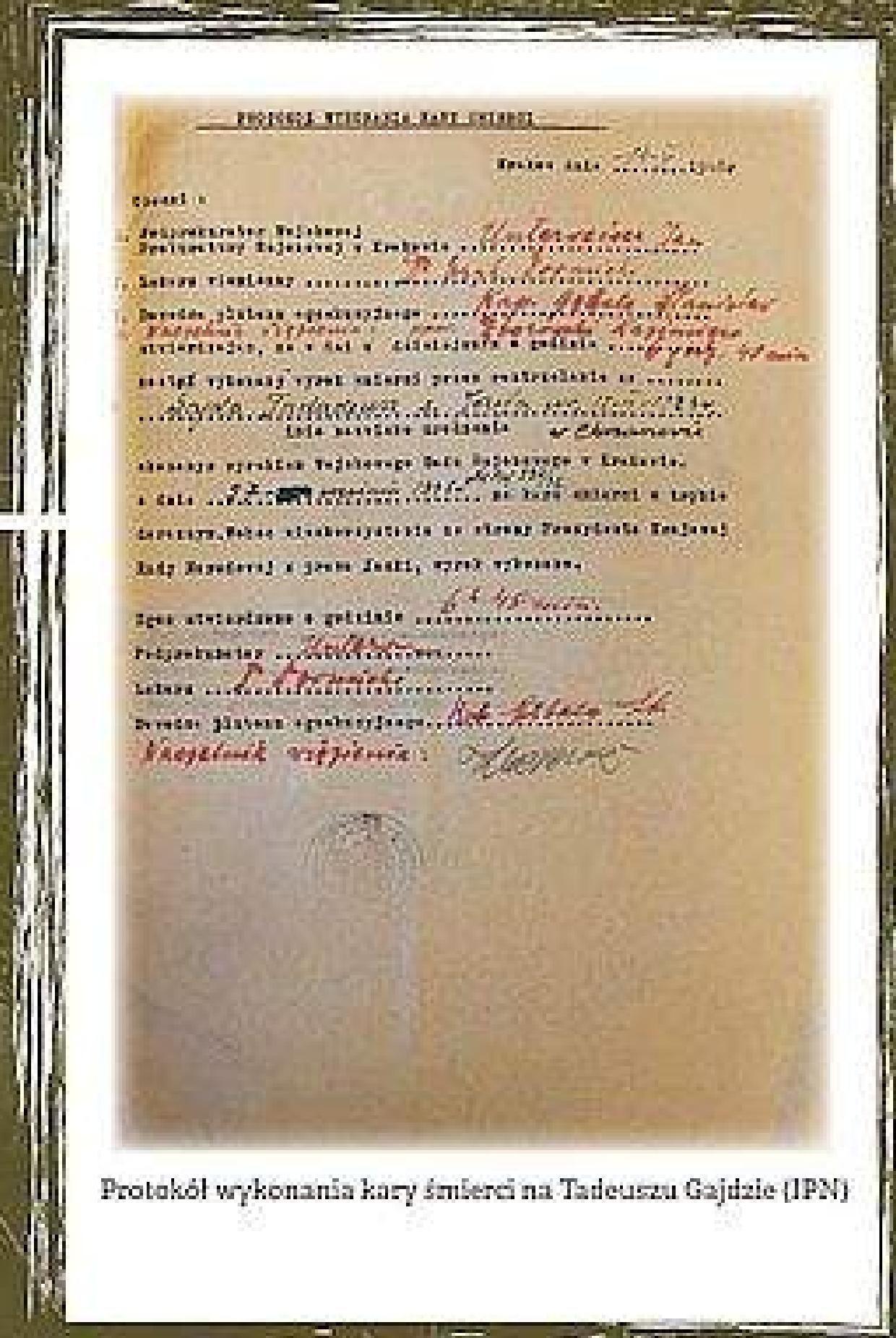
Tadeusz Gajda w mundurze podporucznika (IPN)

➤ Począwszy od połowy 1945 r. „Tarzan” był kolejno komendantem powiatowym NZW w pow. tarnobrzeskim, dowódcą lokalnego oddziału partyzanckiego, a od lutego 1946 r. szefem Pogotowia Akcji Specjalnej NZW w Inspektoracie NZW „Maria” (pow. tarnobrzeski, mielecki i dębicki). Gajda próbował rozszerzyć działalność podziemia także na rejon Tarnowa i okolic, gdzie utworzył z miejscowych ochotników grupę zbrojną.

➤ W sierpniu 1946 r. oddział został zlikwidowany, zatrzymano też „Tarzana”. W tym samym czasie w Mielcu aresztowano jego ojca – Józefa Gajdę, którego po błyskawicznym procesie skazano na śmierć i stracono.

Pierwsza strona wyroku WSR w Krakowie skazującego Tadeusza Gajdę na śmierć (IPN)

Protokół wykonania kary śmierci na Tadeuszu Gajdzie (IPN)

➤ 27 IX 1946 r. WSR w Krakowie skazał Gajdę na karę śmierci. Wyrok został wykonany 14 X 1946 r. w Krakowie. Ciało Tadeusza Gajdy potajemnie pogrzebano na cmentarzu Rakowickim, gdzie odnaleziono je w październiku 2017 r.

Prace poszukiwawcze w miejscu pochówku Tadeusza Gajdy
Fot. Anna Kęszycka-Kopec (IPN)

INSTYTUT
PAMIĘCI
NARODOWEJ

Oddział w Krakowie

Antoni Wąsowicz SIERŻANT „ROCH”

➤ Wielu żołnierzy niepodległościowej konspiracji, mimo że walczyli z komunistyczną władzą na terenie Małopolski, pochodziło z przyłączonych do Sowietów polskich Kresów. Na Wileńszczyźnie urodził się w 1922 r. i dorastał Antoni Wąsowicz. Tam też związał się z AK i służył w jednym z oddziałów partyzanckich.

Fotografia sygnaltyczna Antoniego Wąsowicza po przekazaniu go przez władze austriackie polskiej bezpiece (IPN)

Antoni Wąsowicz (z lewej) podczas ujawnienia w 1945 r. (zbiory rodzinne)

Ujawnienie oddziałów AK-DSZ w Woli Rafałowskiej, wrzesień 1945 r. (zbiory rodzinne)

Maszynopis wierszyka znalezione przy Wąsowiczu podpisany jego starym pseudonimem „Tobko” (IPN)

➤ Kiedy w 1944 r. przeszedł front został wcielony do wojska, z którego jednak wiosną 1945 r. zdezerterował. Przyłączył się wówczas do oddziału „Zadory”, uczestnicząc m.in. w rozbiciu więzienia w Szamotułach. Ujawnił się we wrześniu 1945 r. w Woli Rafałowskiej.

Antoni Wąsowicz jako partyzant zgrupowania „Błyskawica” (IPN)

INSTYTUT
PAMIĘCI
NARODOWEJ

Oddział w Krakowie

➤ Poszukując rozproszonej w pojałtańskiej Polsce rodziny Wąsowicz nawiązał na początku 1946 r. nowe kontakty z podziemiem przystępując pod ps. „Tońko” do działającego na Sądecczyźnie oddziału „Wojsko Polskie”. Kiedy latem grupa uległa rozbiciu chcąc kontynuować walkę z komunistami znalazł się pod ps. „Roch” w szeregach partyzantki „Ognia” – początkowo jako zastępca, a następnie dowódca 3. „rabczańskej” kompanii zgrupowania „Błyskawica”.

Antoni Wąsowicz „Roch” (pierwszy z prawej) podczas służby w 3. kompanii zgrupowania „Błyskawica” (IPN)

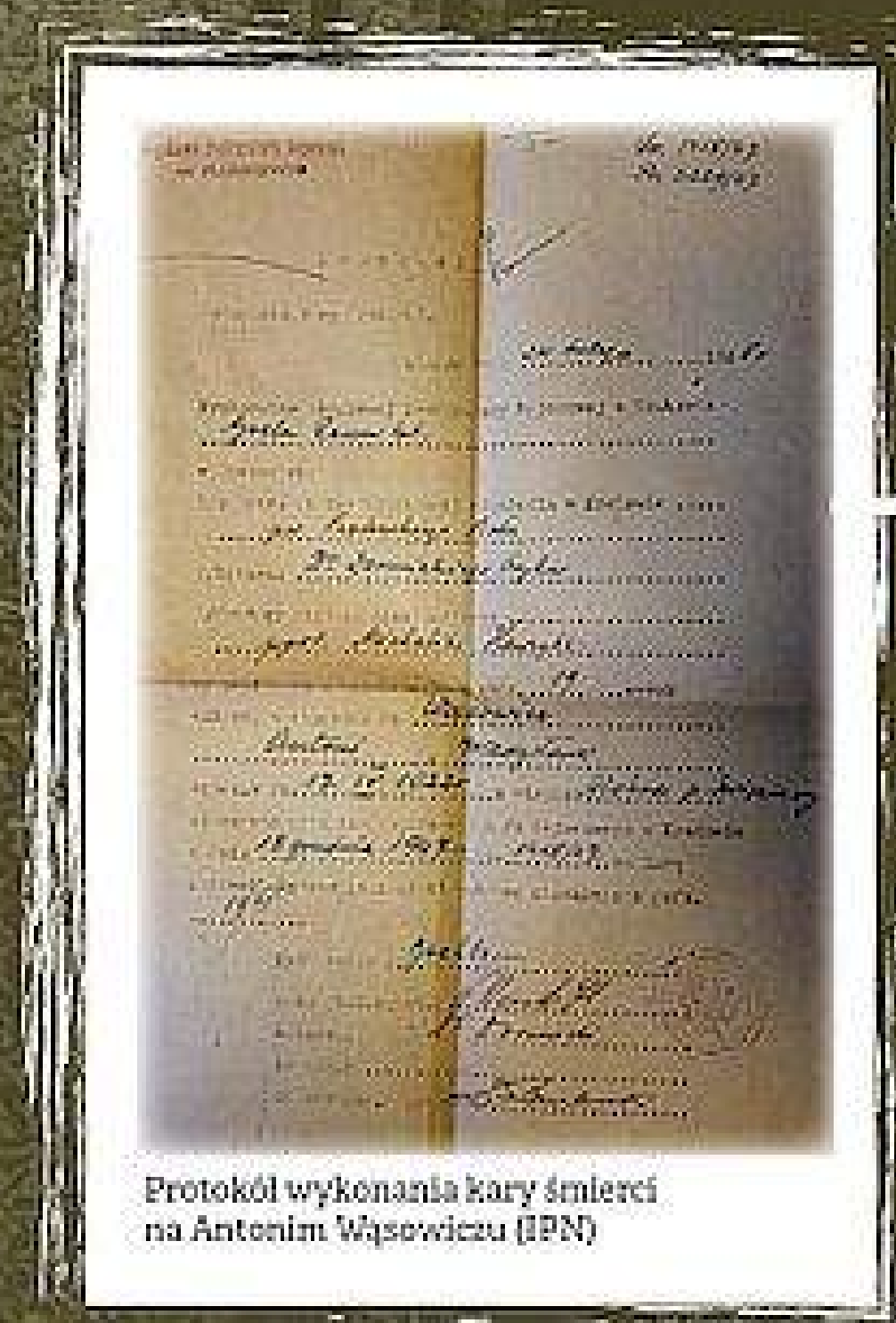
Partyzanci z kompanii zgrupowania „Błyskawica”: od lewej chor. Henryk Głowiński „Groźny”, sierż. Antoni Wąsowicz „Roch” (z tyłu, w furaczkach), spr. Adam Domałek „Kowboj”, Józef Kościelniak „Dzięcioł”, u dołu Stanisław Kacizak „Bocian”, Stanisław Wróbel „Bimber”, NN „Kominlarz” (IPN)

Przed ucieczką na Zachód: od lewej Adam Domałek „Kowboj”, Antoni Wąsowicz „Roch”, Edward Supergan „Żerza” (IPN)

➤ Był przeciwnikiem ujawniania się i kontynuował działalność zbrojną także po śmierci „Ognia” w lutym 1947 r. Próbował przedostać się na Zachód, jednak został ujęty na terenie Austrii, a następnie wydany komunistom.

➤ 18 XII 1947 r. wyrokiem WSR w Krakowie Antoni Wąsowicz skazany został na śmierć. Wyrok wykonano w więzieniu przy ul. Montelupich w Krakowie 24 II 1948 r. Ciało Wąsowicza potajemnie pogrzebano na cmentarzu Rakowickim, gdzie odnaleziono je w październiku 2017 r.

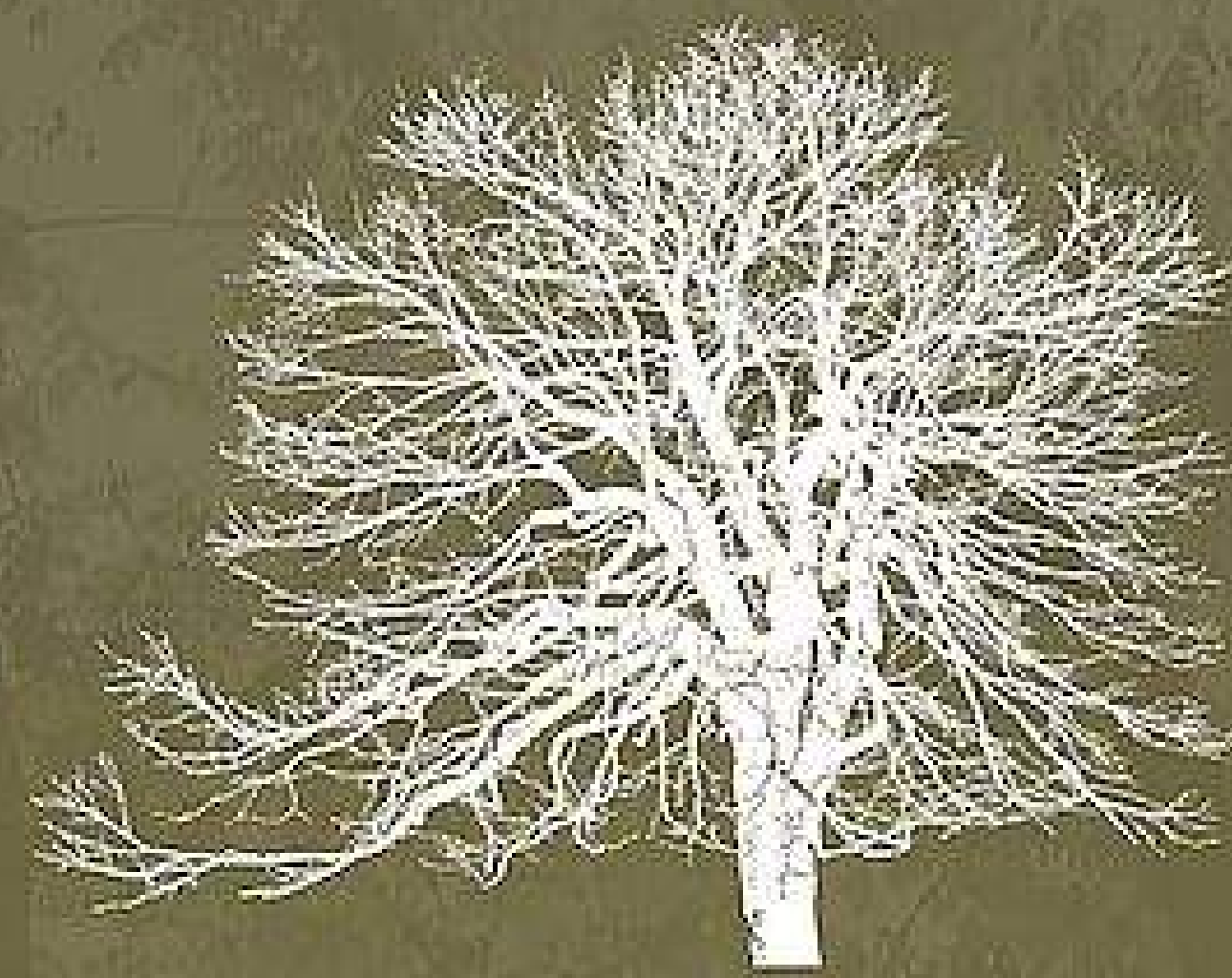
Protokół wykonania kary śmierci na Antonim Wąsowiczu (IPN)

**INSTYTUT
PAMIĘCI
NARODOWEJ**

Oddział w Krakowie

Tadeusz Zajączkowski PANCERNIAK ZNAD NYSY

Tadeusz Zajączkowski. Zdjęcie z 1943 r. (zbiory rodzinne)

➤ Tadeusz Zajączkowski był synem zawodowego żołnierza Wojska Polskiego. Urodził się w 1924 r. we Lwowie, dorastał w Wadowicach, a wybuch wojny zastał go w Gorlicach, gdzie uczył się w miejscowym gimnazjum. W czasie wojny wraz z ojcem i bratem zaangażował się w działalność konspiracyjną, musiał się ukrywać, wstąpił też do oddziału partyzanckiego AK.

➤ Po rozwiązaniu grupy, chcąc dalej walczyć z Niemcami, zgłosił się do wojska. Po ukończeniu szkoły oficerskiej został przydzielony w stopniu podporucznika do wojsk pancernych i wysłany na front. Walczył nad Nysą Łużycką, wyróżnił się m.in. w bitwie o Niesky w kwietniu 1945 r.

Rota przysięgi wojskowej, podpisana przez ppor. Tadeusza Zajączkowskiego (CAW)

Medal Zwycięstwa i Wolności 1945 przyznany ppor. Zajączkowskiemu za udział w walkach nad Nysą Łużycką (zbiory rodzinne)

Legi tymczasowa Odznaki Grunwaldzkiej nadanej Zajączkowskiemu niemal rok po jego śmierci (zbiory rodzinne)

INSTYTUT
PAMIĘCI
NARODOWEJ

Oddział w Krakowie

➤ Gdy został zdemobilizowany szybko nawiązał kontakt z podziemiem niepodległościowym i wstąpił pod ps. „Mokry” do działającego w pow. wadowickim oddziału „Błyskawica” - „Huragan”. Uczestniczył w akcjach oddziału, z czasem mianowany został dowódcą grupy wypadowej. Aresztowany, ranny, dwukrotnie bezskutecznie próbował ucieczki.

Protokół wykonania kary śmierci na Tadeuszu Zajczkowskim (IPN)

➤ Wyrokiem WSR w Krakowie z 29 IX 1946 r. skazano go na karę śmierci. Wyrok wykonano 21 X 1946 r. w więzieniu przy ul. Montelupich w Krakowie. Ciało Tadeusza Zajczkowskiego potajemnie pogrzebano na cmentarzu Rakowickim. Grób odnalazła jednak siostra, która opiekowała się nim aż do swojej śmierci. Szczątki Zajczkowskiego odnaleziono w październiku 2017 r.

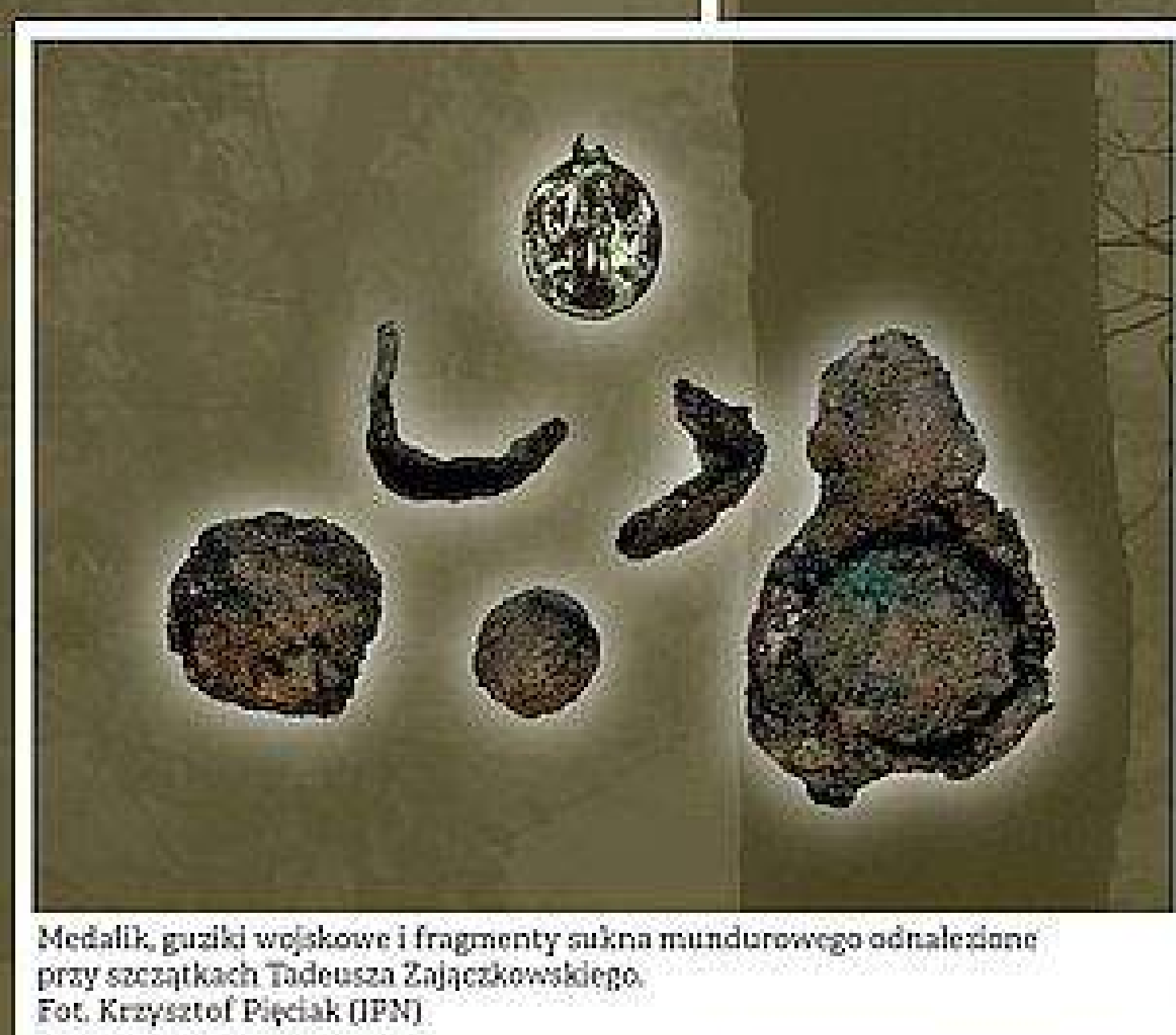
Dwa wyroki śmierci za przynależność do NSZ
 Przed Rejonowym Sądem Wojskowym odbyła się w trybie doraźnym rozprawa przeciwko Walentemu Bochorowskiemu, oskarżonemu o przynależność do bandy NSZ oraz o nielegalne posiadanie broni. Sąd skazał Bochorowskiego na karę śmierci.
 Rejonowy Sąd Wojskowy na sesji wyjazdowej w Makowie rozstrzygnął w trybie doraźnym sprawę Tadeusza Zajczkowskiego, oskarżonego o przynależność do nielegalnej organizacji i działalność przeciwpaństwową oraz o szereg ataków z bronią w rękę. Sąd skazał Zajczkowskiego na karę śmierci.

Tekst z „Dziennika Polskiego” opisujący proces i wyrok WSR w Krakowie w sprawie Tadeusza Zajczkowskiego

Ś.T.P.
 TADEUSZ
 ZAJAC
 PSEUDO „MOKRY” POR. A.K.
 UR. 1. I. 1923
 ZM. 26. X. 1946
 PROSI O MODLITWĘ

Nagrobek postawiony przez rodzinę na cmentarzu Rakowickim w Krakowie z nazwiskiem „Tadeusz Zajac”. Fot. Krzysztof Pięciak (IPN)

Medaliki, guziki wojskowe i fragmenty sukna mundurowego odnalezione przy szczątkach Tadeusza Zajczkowskiego. Fot. Krzysztof Pięciak (IPN)

Bratanek Tadeusza Zajczkowskiego st. chor. SG Roman Zajac odbiera notę identyfikacyjną z rąk Prezydenta RP Andrzeja Dudy. 4 X 2018 r. Fot. Marta Smolańska (IPN)

**INSTYTUT
 PAMIĘCI
 NARODOWEJ**

Oddział w Krakowie

Wiesław Budzik SZLAKIEM OJCA

Kadet Wiesław Budzik (Muzeum Ziemi Rawickiej)

➤ Na fakt wstępowania w szeregi powojennego podziemia niepodległościowego miało wpływ wiele czynników. Jednym z najważniejszych były wzorce wyniesione z domów rodzinnych – poczucie odpowiedzialności za Ojczyznę i gotowość do poniesienia w jej obronie największych ofiar. Dla urodzonego w 1920 r. w podtarnowskiej Łękawicy Wiesława Budzika takim drogowskazem był jego ojciec – Józef Budzik, zawodowy oficer WP, zamordowany w 1940 r. w Katyniu.

Kpt. Józef Budzik (Muzeum Katyńskie, MK 908/1-3 IK)

➤ Już na początku okupacji młody Wiesław, przed wojną uczeń Korpusu Kadetów, szybko nawiązał współpracę z tarnowskim ZWZ. W maju 1941 r. został jednak aresztowany przez Gestapo i zesłany do KL Gross-Rosen, a następnie Hersbruck, filii KL Flossenburg. Wiosną 1945 r. jego kolumna więźniów prowadzona do KL Dachau została uwolniona przez wojska amerykańskie.

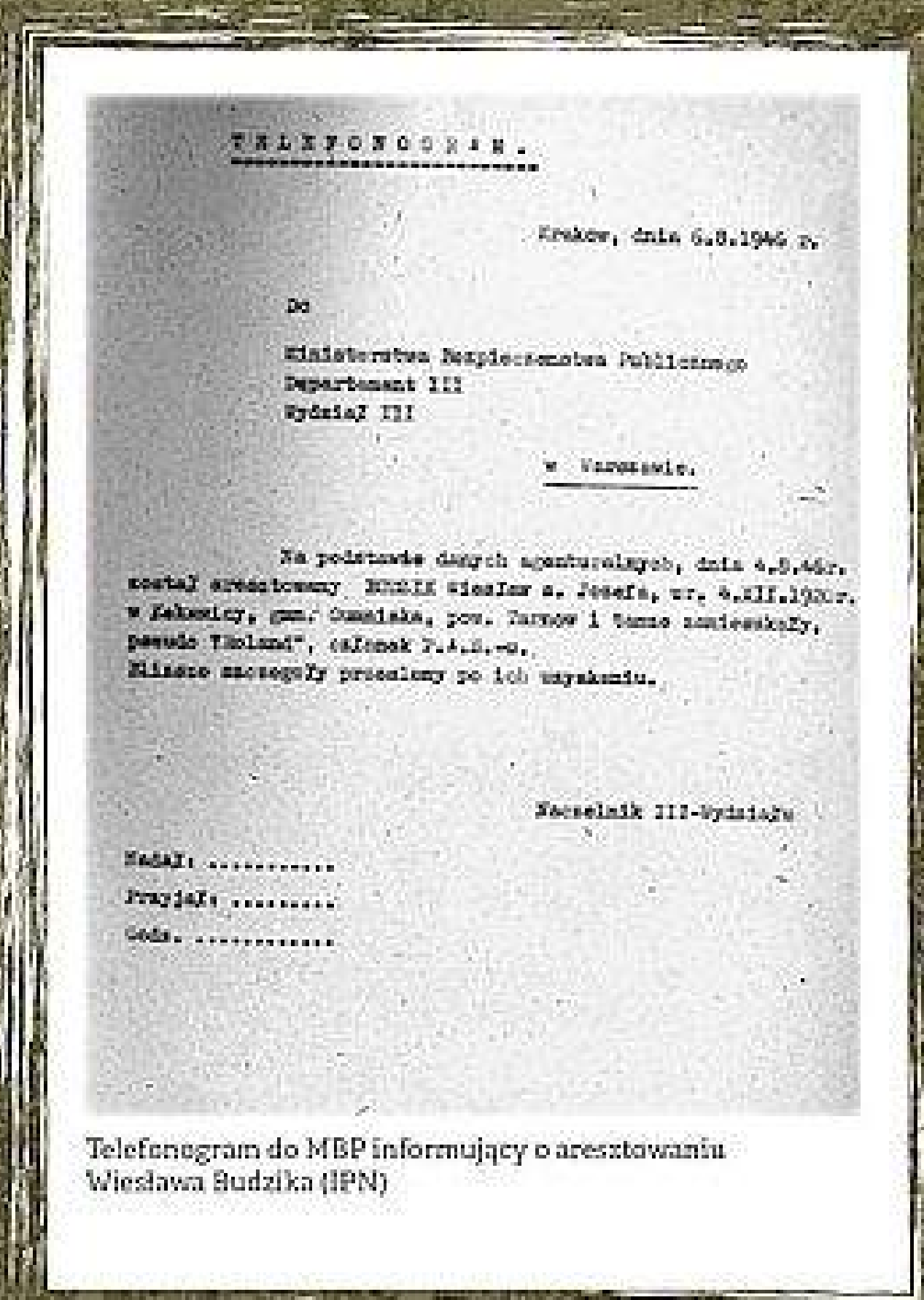

Rodzina Budzików. Siedzą Maria i Józef, pierwszy z prawej stoi Wiesław (zbiory rodzinne)

INSTYTUT
PAMIĘCI
NARODOWEJ

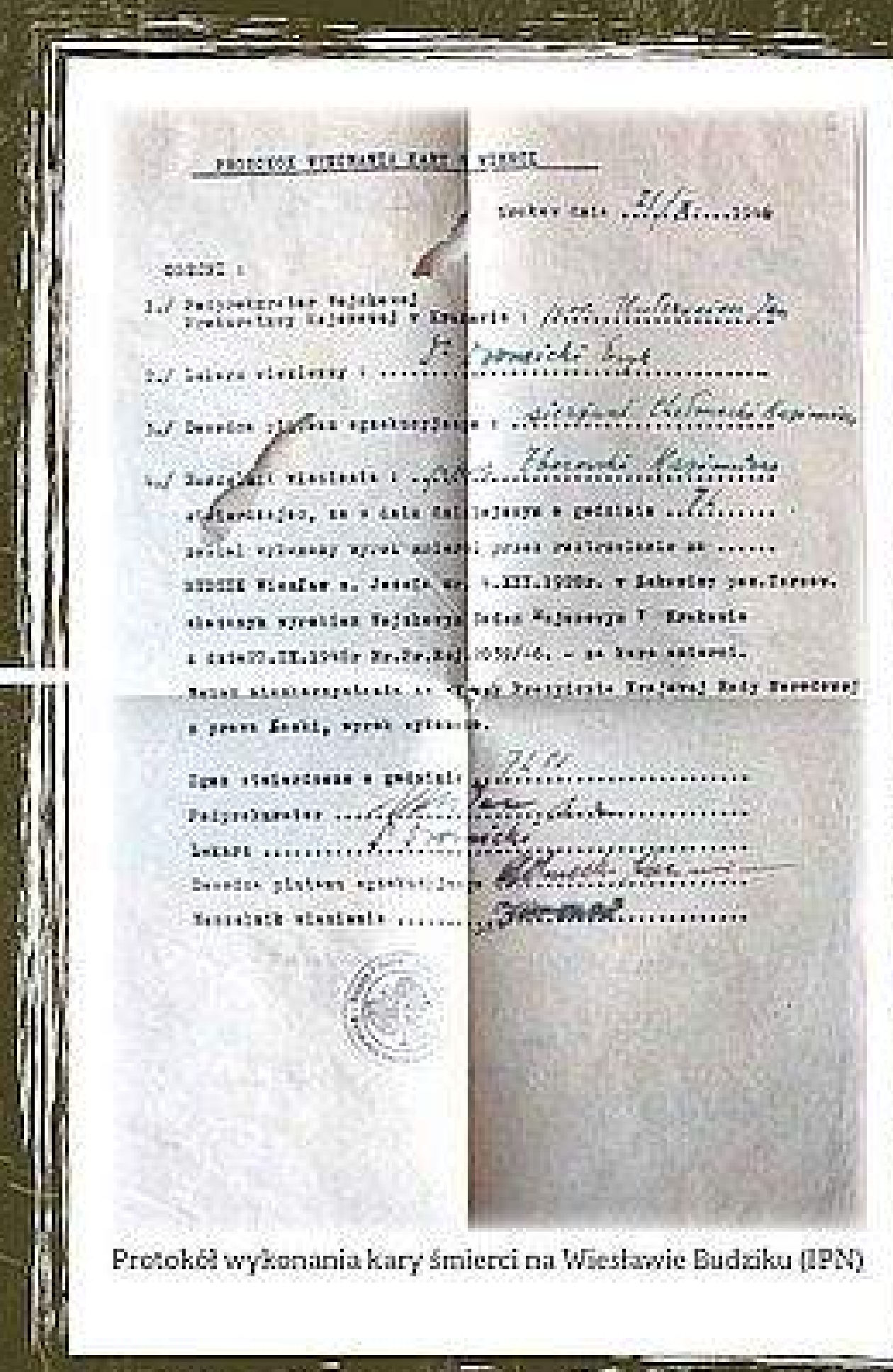
Oddział w Krakowie

Telefogram do MBP informujący o aresztowaniu Wiesława Budzika (IPN)

➤ Mając możliwość pozostania na Zachodzie, Budzik zdecydował się jednak na powrót do kraju, a wiosną 1946 r. był już partyzantem działającego w pow. tarnowskim oddziału PAS NZW kpt. Tadeusza Gajdy „Tarzana”. Przyjął wówczas ps. „Roland”. Został aresztowany 4 VIII 1946 r. Podczas przesłuchania torturowano go – polewając mu benzyną nogi i podpalając.

➤ Rozpoczęte wówczas śledztwo doprowadziło do rozbicia II Zarządu Głównego WiN. Wiesław Budzik został skazany 27 IX 1946 r. przez WSR w Krakowie na karę śmierci. Wyrok wykonano 21 X 1946 r. w więzieniu przy ul. Montelupich w Krakowie. Ciało Wiesława Budzika potajemnie pogrzebano na cmentarzu Rakowickim, gdzie odnaleziono je w październiku 2017 r.

Protokół wykonania kary śmierci na Wiesławie Budziku (IPN)

Suwak swetra Wiesława Budzika i guziki odnalezione w grobie podczas prac poszukiwawczych. Fot. Krzysztof Pięciak (IPN)

Nagrobek Wiesława Budzika postawiony przez jego rodzinę w pobliżu miejsca domniemanego pochówku. Fot. Marcin Kasprzycki (IPN)

Prace poszukiwawcze przy grobie Wiesława Budzika, Tadeusza Zajączkowskiego i najbliższopodobniej Walentego Bochorzowskiego. Fot. Anna Kęszczycka-Kopec (IPN)

**INSTYTUT
PAMIĘCI
NARODOWEJ**

Oddział w Krakowie

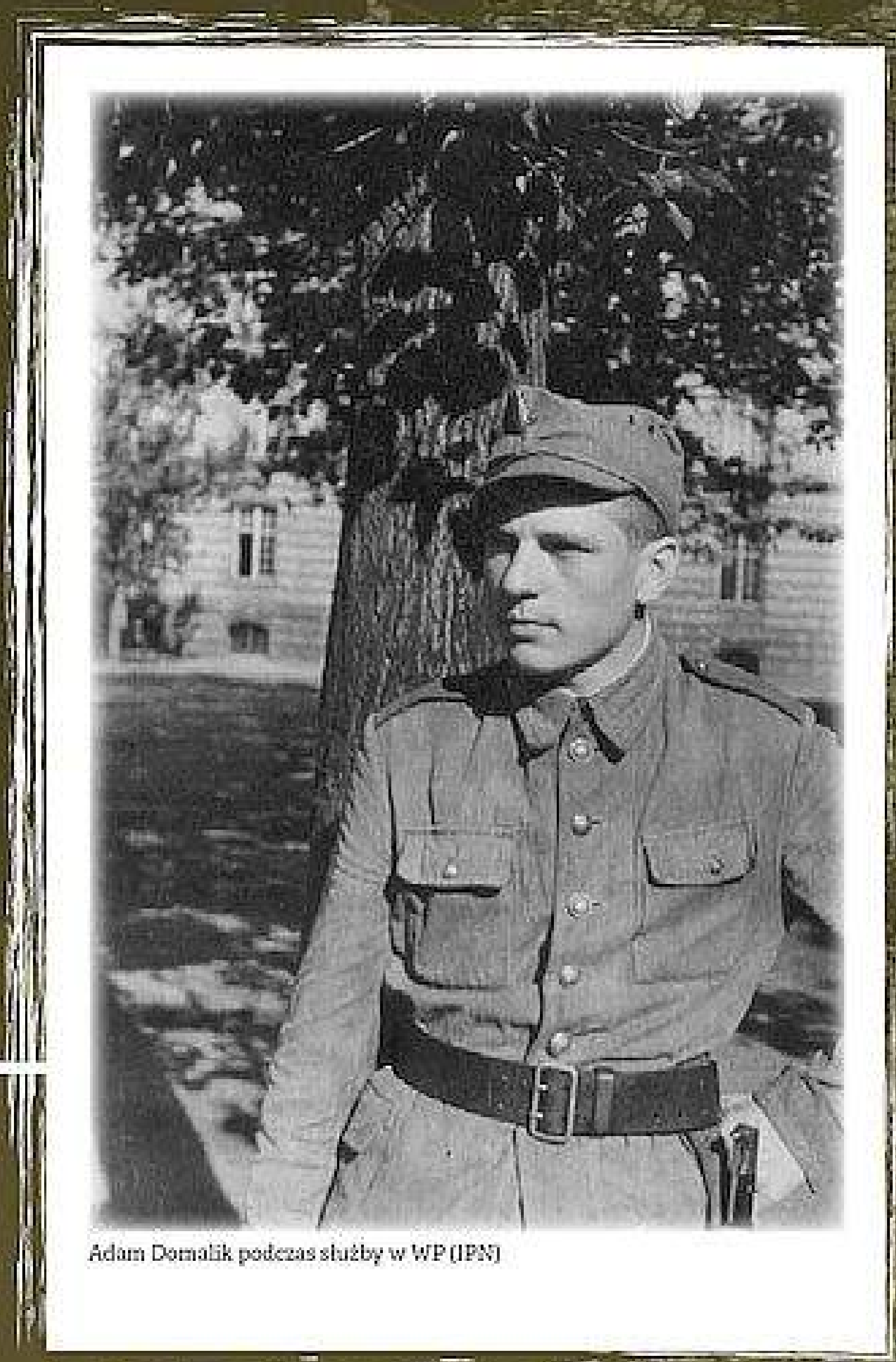
Adam Domalik PSEUDONIM „KOWBOJ”

➤ Do powojennej konspiracji niepodległościowej należeli niekiedy ludzie niemający okazji walczyć w czasie wojny z Niemcami lub jedynie luźno współpracujący z okupacyjnym podziemiem. Część z nich to dezercerzy z „ludowego” wojska, którzy dopiero pełniąc służbę orientowali się, jak duży wpływ na kształt powojennej Polski mają Sowieci i komuniści. Do decyzji o walce partyzanckiej dojrzał też dość długo Adam Domalik, młody górął, urodzony w 1925 r. w Spytkowicach.

Kpr. Adam Domalik jako partyzant
3. kompanii zgrupowania „Błyskawica” (IPN)

Adam Domalik podczas służby w WP (IPN)

➤ Po przetoczeniu się frontu w styczniu 1945 r. został żołnierzem 2. zapasowego pułku piechoty w Krakowie. Wysłano go do szkoły podoficerskiej, którą ukończył w stopniu kaprała. Przydzielono go wówczas do 61. pułku piechoty, a następnie przeniesiono do stacjonującej w Starym Sączu jednostki WOP. 30 III 1946 r. uciekł z wojska i dołączył do niepodległościowej konspiracji.

INSTYTUT
PAMIĘCI
NARODOWEJ

Oddział w Krakowie

➤ Domalik służył początkowo w oddziale Mieczysława Janczaka „Beskida”, a następnie w grupie „Wojsko Polskie”. Latem 1946 r. znalazł się w szeregach zgrupowania „Ognia”, gdzie działał pod ps. „Kowboj”. Był jednym z filarów 3. „rabczańskiej” kompanii zgrupowania, a później także zastępcą jej dowódcy.

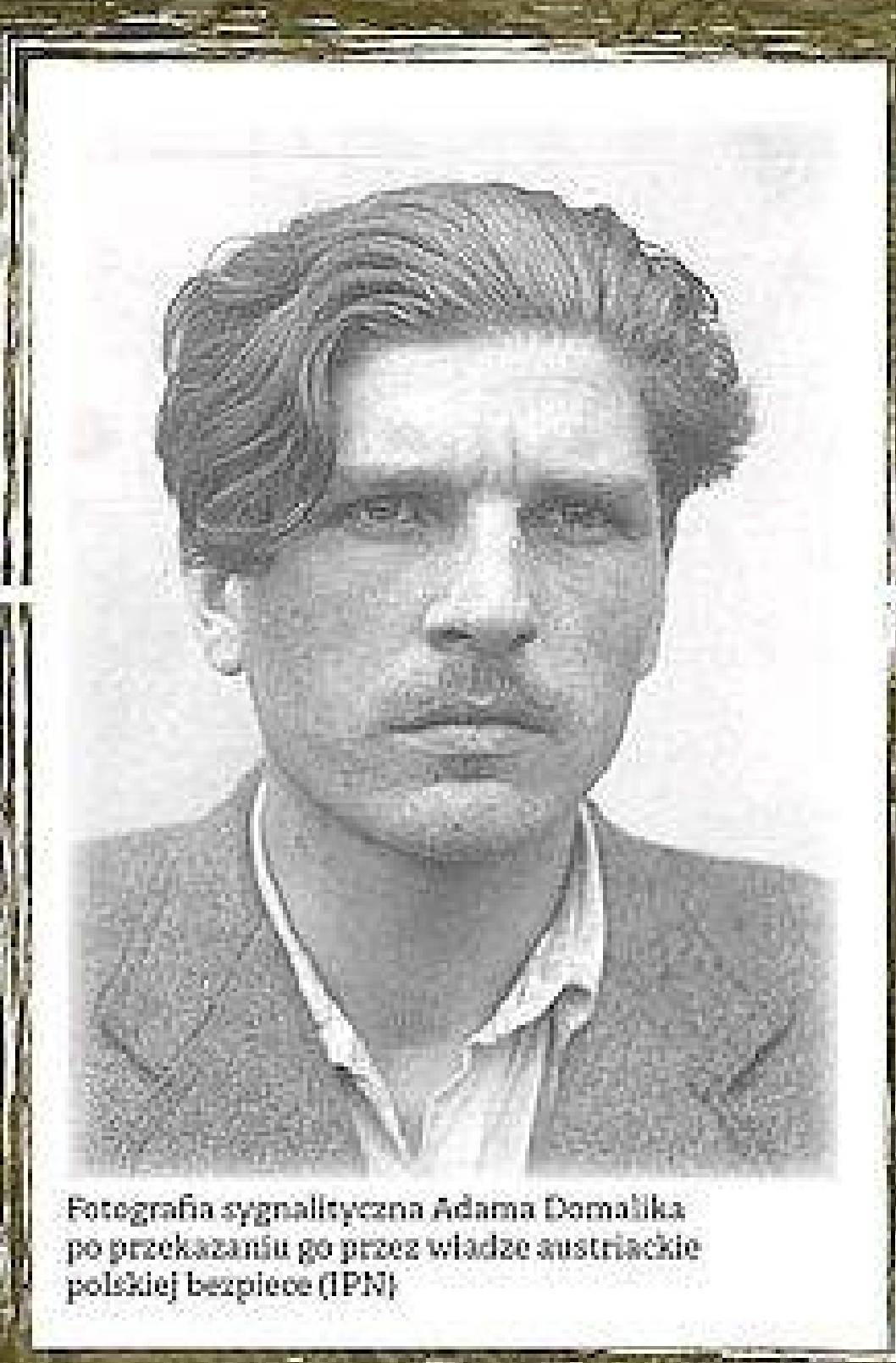

Partyzanci grupy sztabowej zgrupowania „Byskawica” latem 1946 r.
Kpt. Adam Domalik siedzi pierwszy z lewej (IPN)

Protokół wykonania kary śmierci
na Adamie Domaliku (IPN)

➤ W lutym 1947 r. nie ujawnił się i wraz z Antonim Wąsowiczem „Rochem” kontynuował działalność zbrojną. Przygotowana przez nich w maju 1947 r. ucieczka na Zachód nie powiodła się i partyzanci zostali ujęci na przedmieściach Wiednia, a następnie odesłani do Polski.

Fotografia sygnalizacyjna Adama Domalika
po przekazaniu go przez władze austriackie
polskiej bezpiece (IPN)

➤ 18 XII 1947 r. wyrokiem WSR w Krakowie Adam Domalik skazany został na śmierć. Wyrok wykonano 24 II 1948 r. w więzieniu przy ul. Montelupich w Krakowie. Ciało Adama Domalika potajemnie pogrzebano na cmentarzu Rakowickim, gdzie odnaleziono je w październiku 2017 r.

Prace poszukiwawcze przy grobie Adama Domalika
i Antoniego Wąsowicza. Fot. Anna Kęszycka-Kopeć (IPN)

INSTYTUT
PAMIĘCI
NARODOWEJ

Oddział w Krakowie

PRACE POSZUKIWAWCZO-EKSHUMACYJNE PROWADZONE NA CMENTARZU RAKOWICKIM W 2018 R.

Prace poszukiwawcze na cmentarzu Rakowickim podjęto w 2018 r. dwukrotnie. Rozpoczęto je w maju i realizowano przy współpracy Oddziałowej Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu IPN w Krakowie, Biura Poszukiwań i Identyfikacji IPN oraz wolontariuszy. Przebadano wówczas domniemane miejsce pochówku dwóch żołnierzy walczących podczas wojny w szeregach Narodowej Organizacji Wojskowej – Armii Krajowej, a po wkroczeniu Armii Czerwonej działających w oddziale Armia Narodowa „Pogrom” na Ziemi Bocheńskiej i w grupie przetrwania kierowanej przez ppor. Stanisława Nowaka „Iskrę”.

Miejsce pochówku Michała Mazura i Władysława Nowaka, upamiętnione przez rodzinę Nowaków. Fot. Marcin Kasprzycki (IPN)

➤ W październiku 2018 r. prace poszukiwawcze wznowiono. Objęty wówczas cztery groby, w których pochowano szczątki partyzantów zgrupowania „Błyskawica” Józefa Kurasia „Ognia”, oddziału „Błysk” Armii Polskiej w Kraju oraz Polskiej Podziemnej Armii Niepodległościowców. Odnalezione w trakcie prac szczątki zostały skierowane na badania do Zakładu Medycyny Sądowej w Krakowie.

Prace poszukiwawcze na cmentarzu Rakowickim w Krakowie prowadzone w maju 2018 r. Fot. Dawid Goliński (IPN)

Prace poszukiwawcze na cmentarzu Rakowickim w Krakowie prowadzone w październiku 2018 r. Fot. Marta Gorajczyk (IPN)

➤ W trakcie realizowanych w 2018 r. prac udało się łącznie odnaleźć i zidentyfikować siedmiu zamordowanych przez komunistów partyzantów. Uroczyste wręczenie not identyfikacyjnych ich rodzinom nastąpiło w Pałacu Prezydenckim 17 VI oraz 3 XII 2019 r.

Uroczystość wręczenia not identyfikacyjnych, Warszawa, 3 XII 2019 r. Prezes IPN dr Jarosław Szarek oraz Zastępca Dyrektora Biura Poszukiwań i Identyfikacji mec. Anna Szeląg. Fot. Agnieszka Masłowska (IPN)

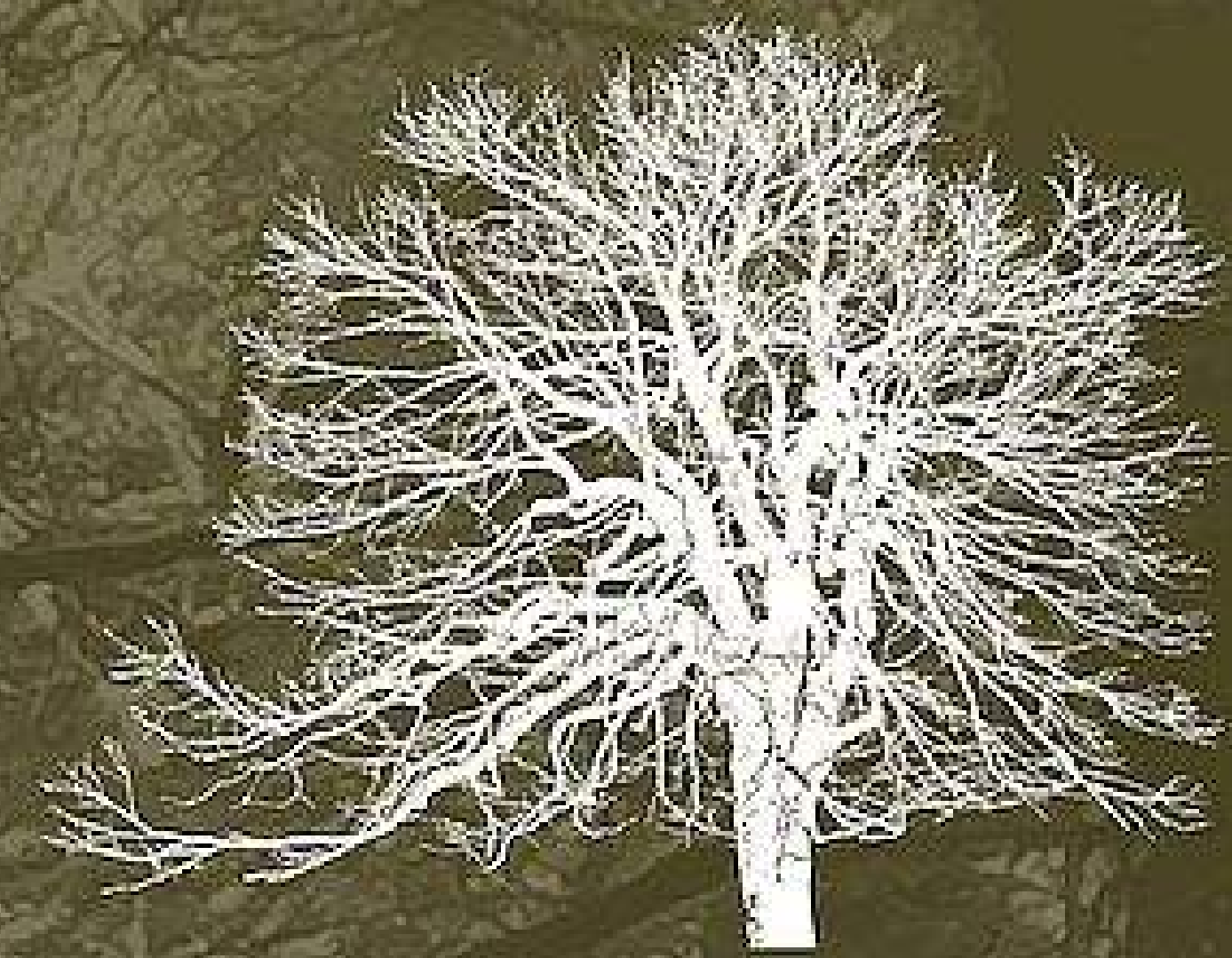

**INSTYTUT
PAMIĘCI
NARODOWEJ**

Oddział w Krakowie

Mikołaj Mazur

RÓWIEŚNIK NIEPODLEGŁEJ

Fotografia ślubna Mikołaja Mazura i Jadwigi Chudzik, 1947 r. (zbiory rodzinne)

➤ Gdy na początku 1945 r. Armia Czerwona zajmowała centralną Polskę wielu żołnierzy konspiracji narodowej postanowiło nie składać broni, lecz kontynuowało opór stając do walki z nowym przeciwnikiem. Jednym z nich był związany z Ziemią Bocheńską urodzony w 1918 r. Mikołaj Mazur „Pasek”.

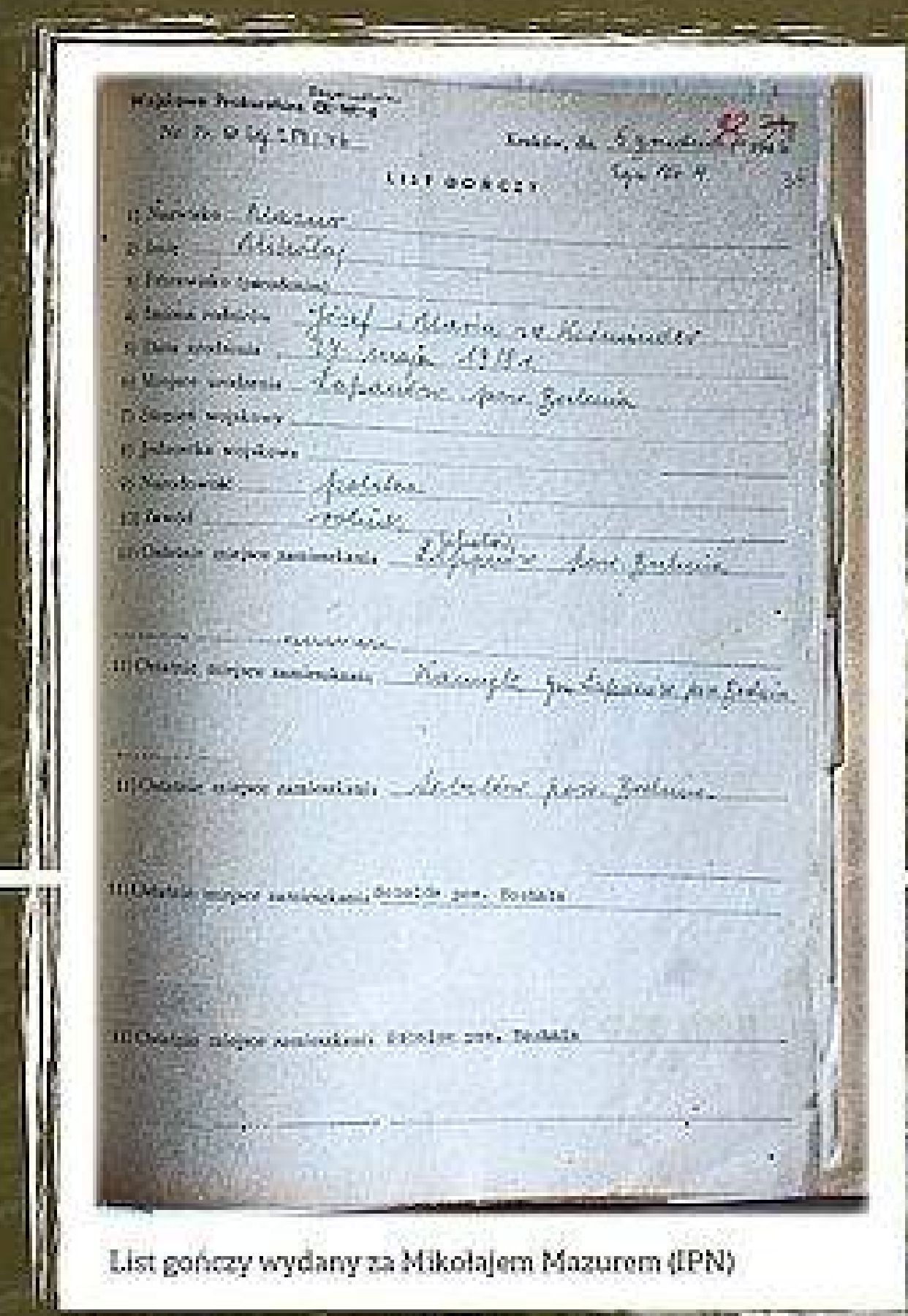

Partyzanci Obozowych Drużyn Bojowych oddziału ppor. Józefa Lessera „Jastrzębskiego”, drugi z prawej starszy sierż. Mikołaj Mazur „Pasek”, 1944 r. (zbiory rodzinne)

➤ Swą działalność konspiracyjną rozpoczynał w 1941 r. w strukturach Narodowej Organizacji Wojskowej. Walczył z bronią w rękę z niemieckim okupantem początkowo jako zastępca dowódcy drużyny dywersyjnej, a następnie w szeregach powstałego w kwietniu 1944 r. w pow. bocheńskim oddziału Obozowych Drużyn Bojowych „Jastrzębski”. W kolejnych miesiącach awansował do stopnia starszego sierżanta i objął funkcję szefa gospodarczego oddziału. Po wkroczeniu Armii Czerwonej najpierw się ukrywał, a następnie latem 1945 r. wstąpił do oddziału NZW Armia Narodowa „Pogrom” ppor. Augustyna Rafalskiego „Pogroma”. Uczestniczył m.in. w likwidacjach żołnierzy sowieckich i osób podejrzewanych o współpracę z komunistami, rozbrajaniu funkcjonariuszy UB oraz MO.

Grupa żołnierzy Narodowej Organizacji Wojskowej, 1945 r. Drugi od prawej (z cyfrą 2) dowódca oddziału ppor. Augustyn Rafalski „Pogrom”, drugi od lewej (z cyfrą 8) starszy sierż. Mikołaj Mazur „Pasek” (IPN)

List gończy wydany za Mikołajem Mazurem (IPN)

**INSTYTUT
PAMIĘCI
NARODOWEJ**

Oddział w Krakowie

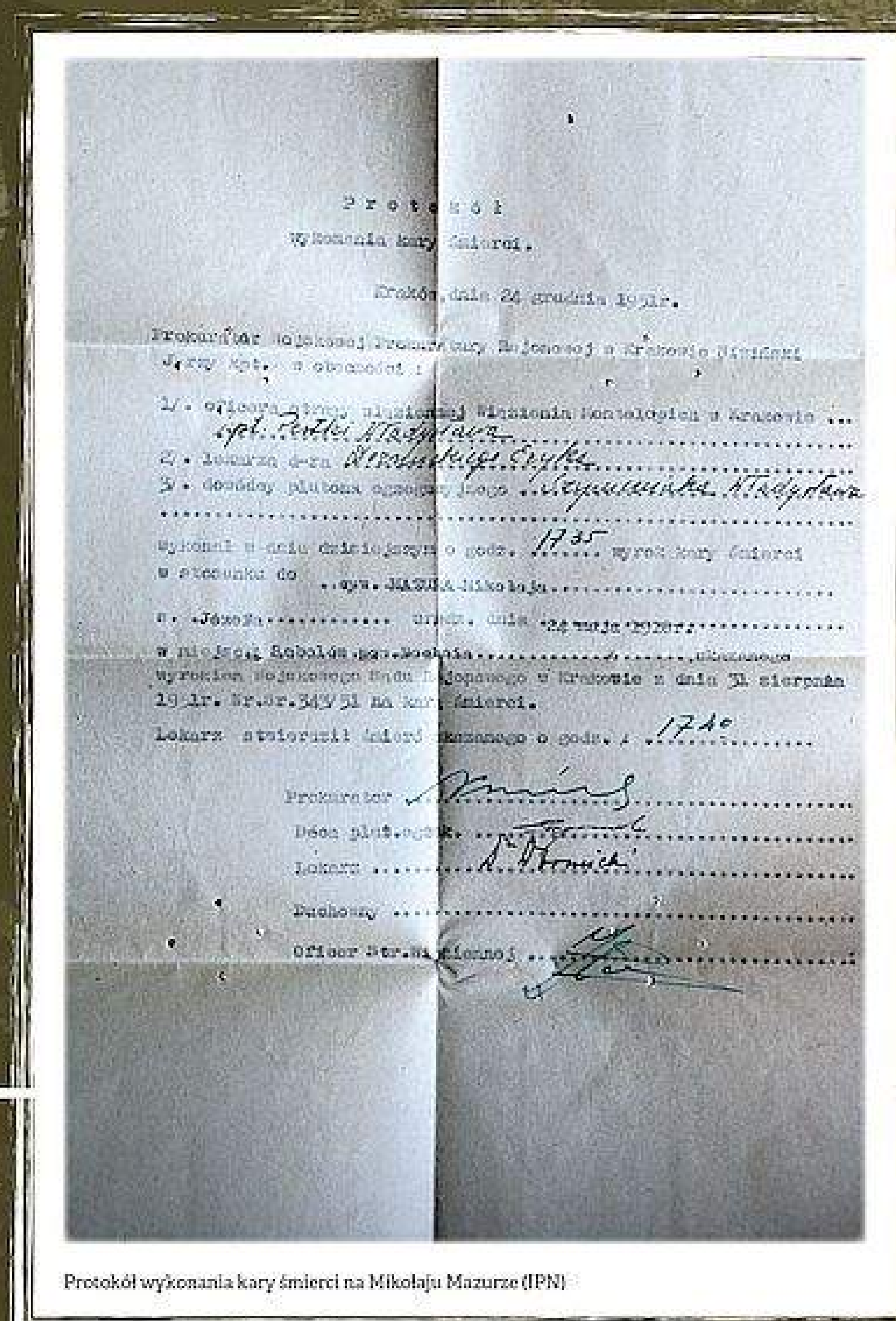
Starszy sierżant Mikołaj Mazur „Pasek”, fotografia z ujawnienia w 1947 r. (IPN)

➤ Jesienią 1945 r. Mazur ujawnił się w ramach amnestii. Nie wierząc w dobre intencje komunistów wkrótce ponownie dołączył do oddziału i działał w nim do czasu rozwiązania grupy w połowie 1946 r. Ponownie ujawnił się w 1947 r.

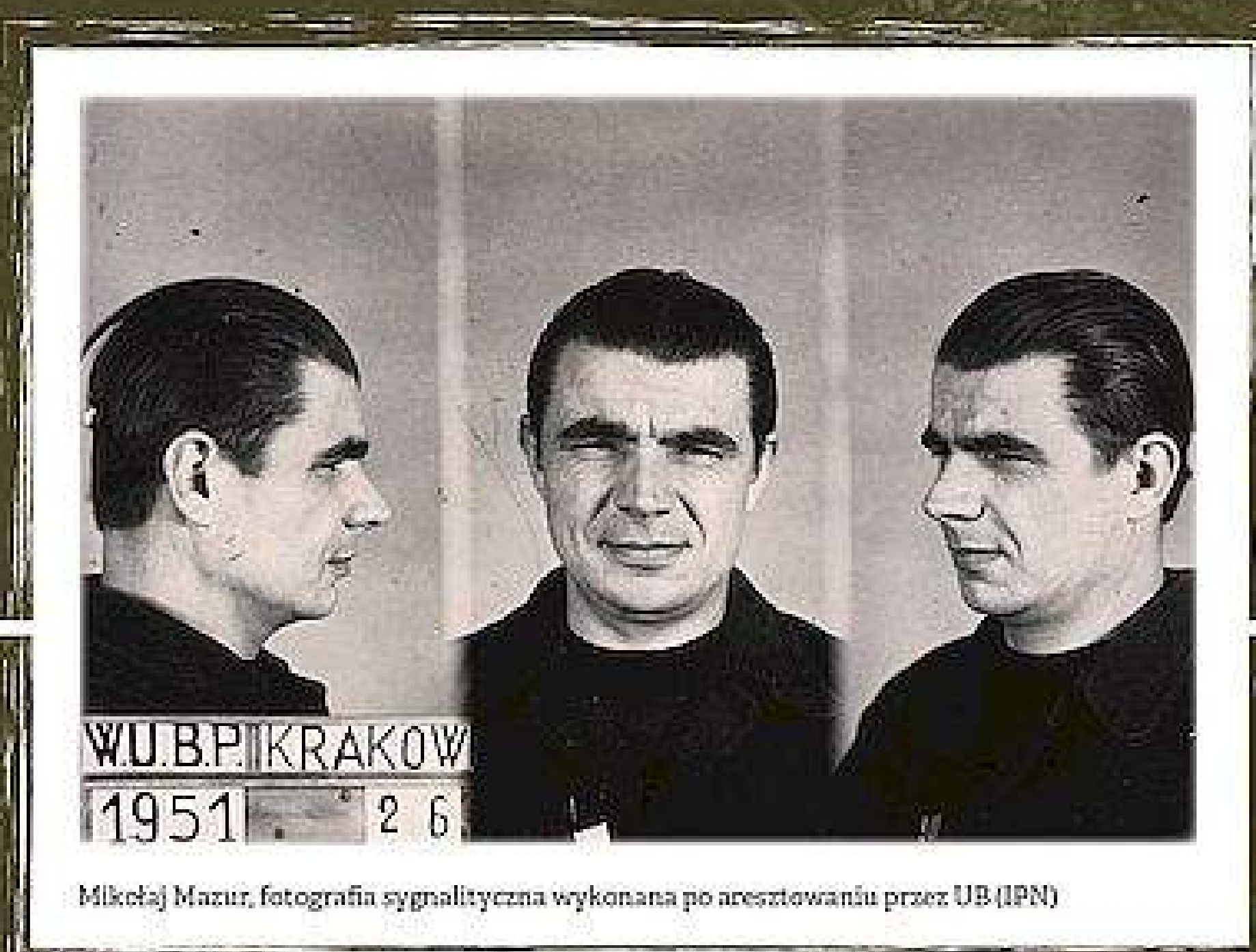

Wnętrze budynków szkoły rolniczej w Łąckie Górnej po próbie podpalenia przez Mikołaja Mazura (IPN)

➤ Niebawem wznowił jednak działalność zbrojną i rozpoczął życie na półlegalnej stopie. Samodzielnie i wspólnie z towarzyszami z dawnej konspiracji przeprowadził kilkanaście akcji, głównie na instytucje państwowe. Starał się też przeciwdziałać komunistycznej agitacji. M.in. w proteście przeciw kolektywizacji 21 II 1950 r. próbował podpalić szkołę agrotechniczną w Łąckie Górnej. W 1950 r. dołączyli do niego zagrożeni aresztowaniem oficer NOW-NZW ppor. Stanisław Nowak „Iskra” oraz jego brat Władysław. Mikołaja Mazura aresztowano w wyniku gry operacyjnej UB 10 I 1951 r. Wyrokiem WSR w Krakowie z 31 VIII 1951 r. został skazany na karę śmierci i zamordowany 24 XII 1951 r. w więzieniu przy ul. Montelupich w Krakowie.

Protokół wykonania kary śmierci na Mikołaju Mazurze (IPN)

Mikołaj Mazur, fotografia sygnalizacyjna wykonana po aresztowaniu przez UB (IPN)

INSTYTUT
PAMIĘCI
NARODOWEJ

Oddział w Krakowie

Władysław Nowak

„GROŹNY” Z ARMII NARODOWEJ

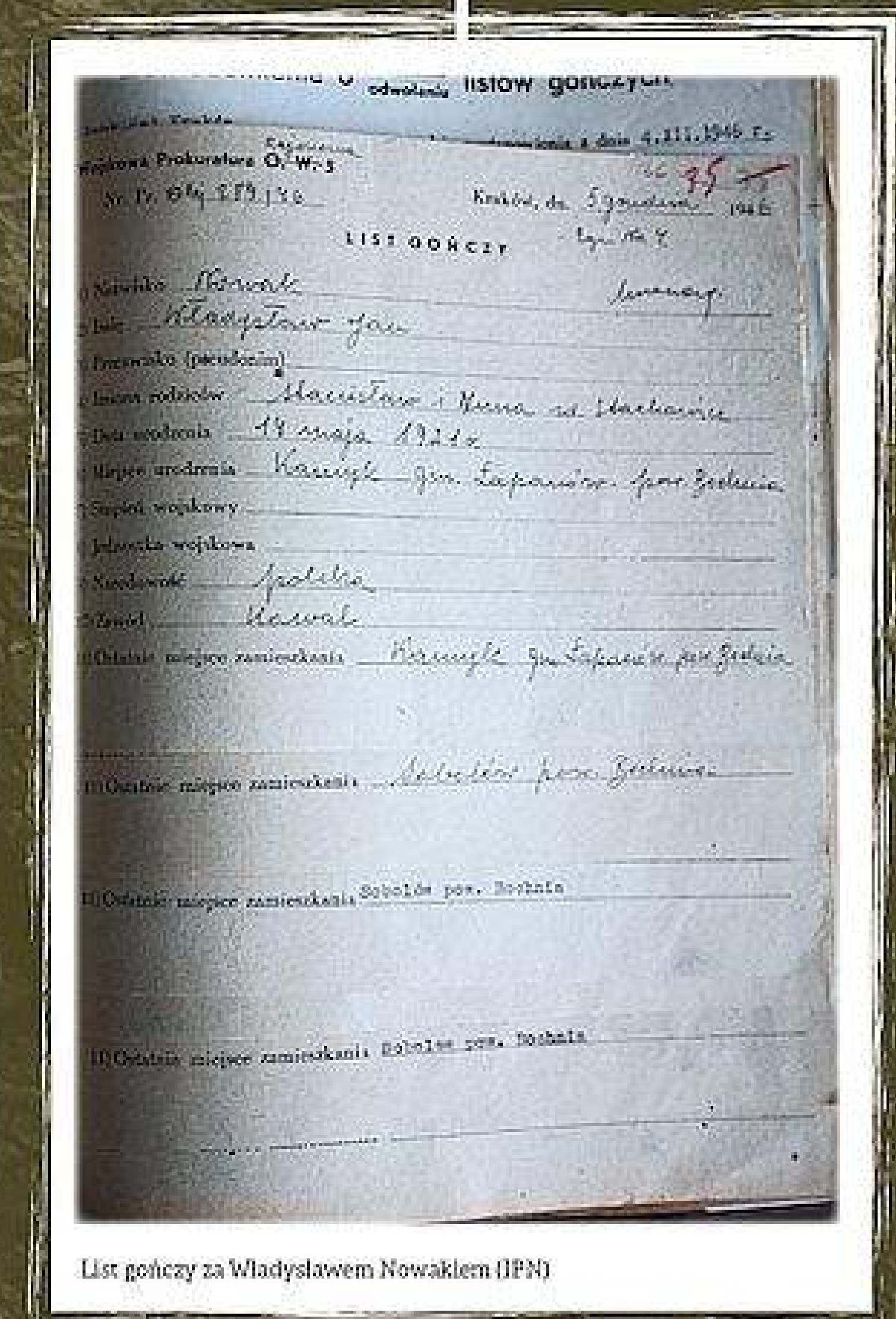

➤ Urodzony w 1921 r. w Kamyku w pow. bocheńskim Władysław Nowak swą działalność konspiracyjną rozpoczął w 1943 r. w szeregach Narodowej Organizacji Wojskowej. W młodości planował uczyć się w seminarium, a podczas wojny przebywał w domu rodzinnym, pracując w warsztacie kowalskim. Jednocześnie współpracował z oddziałem Obozowych Drużyn Bojowych „Jastrzębski”, którego zastępcą dowódcy był jego brat Stanisław. Kolportował wówczas prasę podziemną oraz pełnił funkcję łącznika.

Partyzanci ODB „Jastrzębski” przy zdobytej ciężarówce. W szoferce zastępca dowódcy oddziału ppor. Stanisław Nowak „Iskra”, brat Władysława (IPN)

➤ W marcu 1945 r. został zatrzymany przez komunistów. Po kilku dniach uciekł przez okno z aresztu PUBP w Bochni i wspólnie z innym przetrzymywanym tam partyzantem, ppor. Emilem Szostakiem „Kosińskim”, wstąpił do oddziału NZW Armia Narodowa „Pogrom” ppor. Augustyna Rafalskiego „Pogroma”. Brał udział w wielu akcjach grupy od maja do września 1945 r., po czym wyjechał na Ziemię Zachodnie, gdzie ujawnił się w 1947 r.

List gończy za Władysławem Nowakiem (IPN)

Partyzanci oddziału Armia Narodowa „Pogrom”, 1945 r. W środku zastępca dowódcy ppor. Emil Szostak „Kosiński”, który zbiegł z aresztu PUBP w Bochni wspólnie z Władysławem Nowakiem (IPN)

Odnaka oddziału partyzanckiego Armia Narodowa „Pogrom” (IPN)

INSTYTUT
PAMIĘCI
NARODOWEJ

Oddział w Krakowie

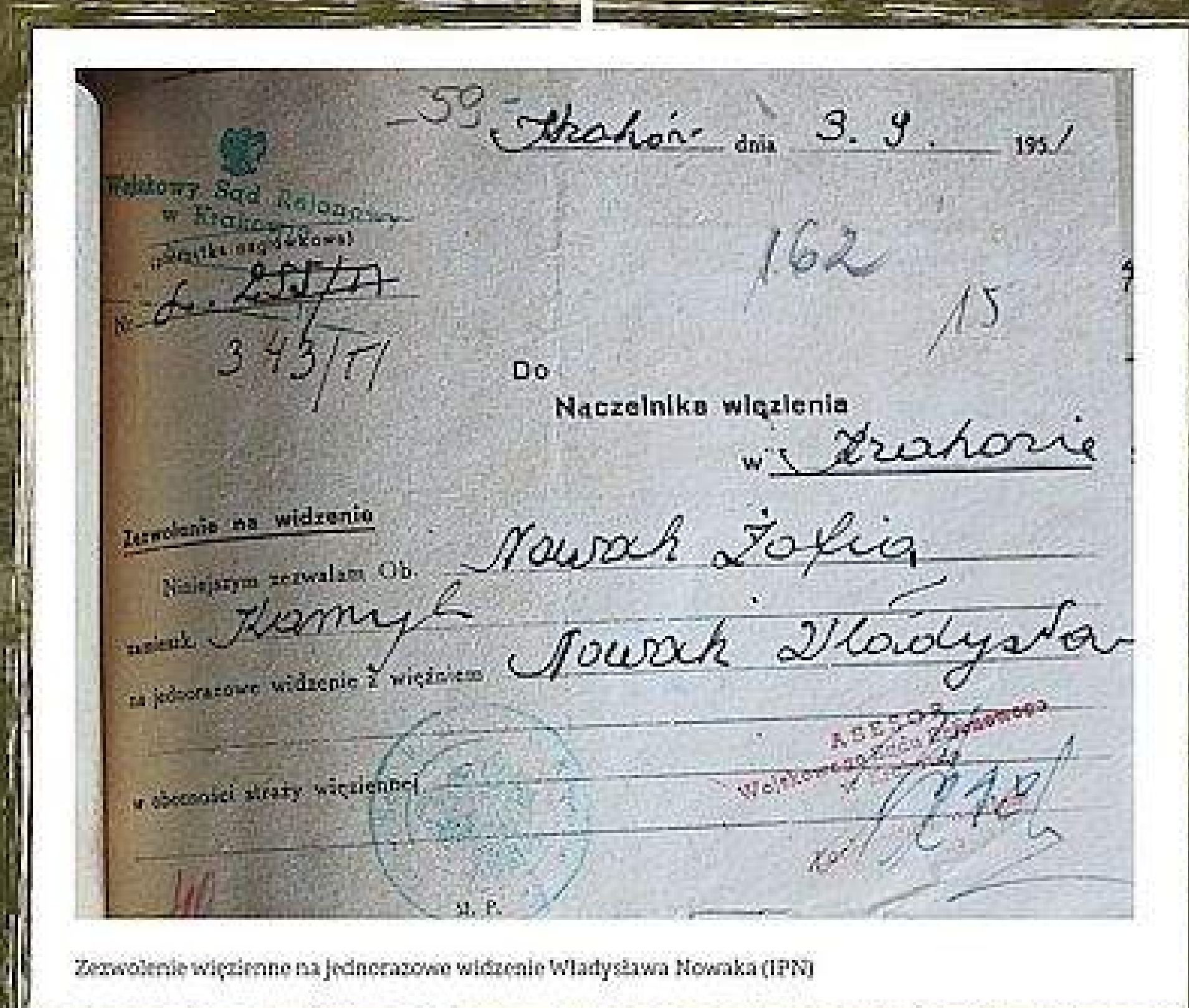

Zdjęcie sygnalityczne Władysława Nowaka, wykonane po aresztowaniu przez UB (IPN)

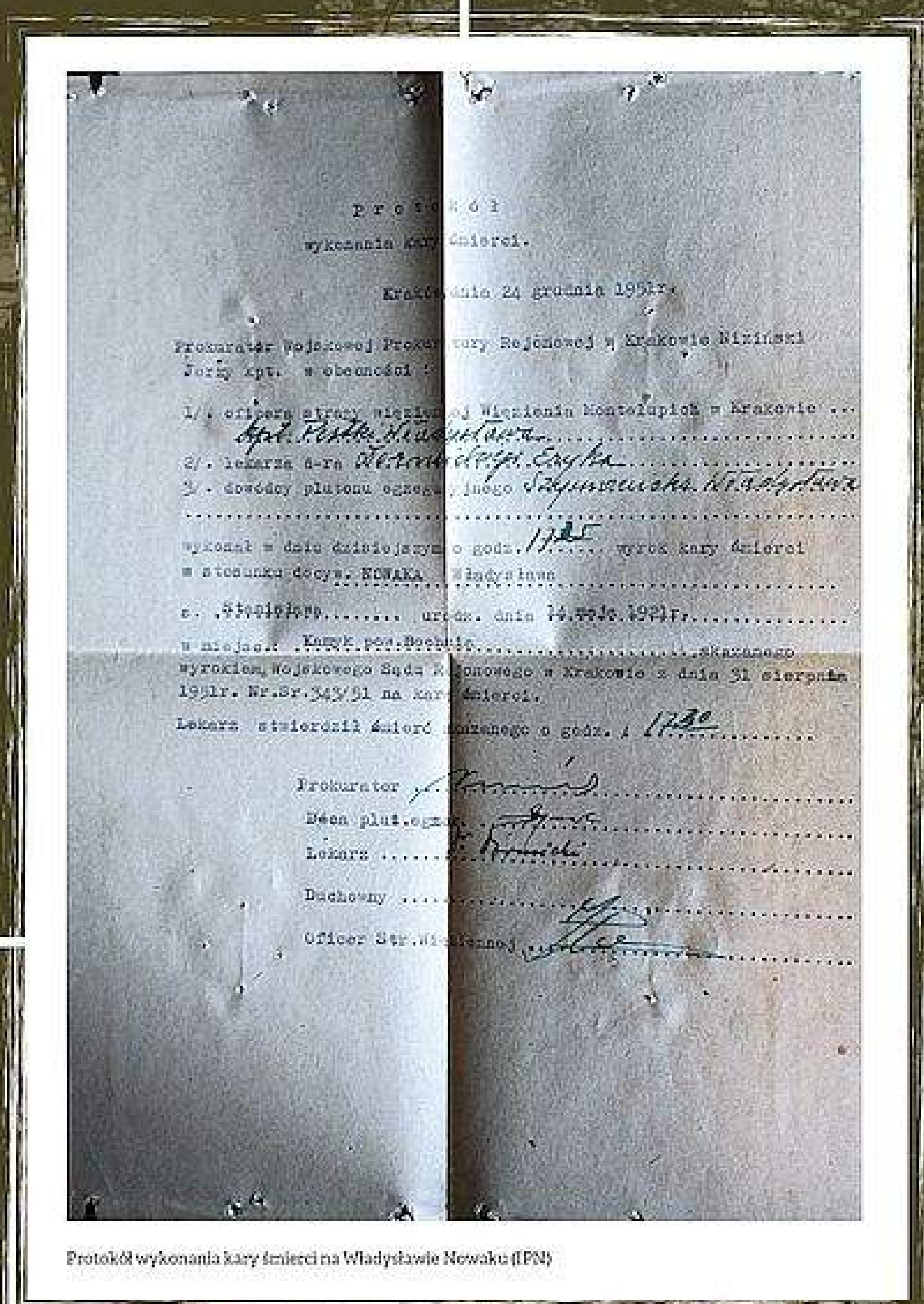

Władysław Nowak, fotografia z celi więziennej, 1951 r. (IPN)

► W 1950 r. zagrożony aresztowaniem Władysław Nowak ponownie zaczął się ukrywać. Wkrótce skontaktował się z Mikołajem Mazurem i poprzez niego dołączył do grupy przetrwania, nad którą dowództwo objął jego brat Stanisław. Został aresztowany 11 I 1951 r. na skutek gry operacyjnej bezpieki. Na mocy decyzji WSR w Krakowie z 31 VIII 1951 r. Władysława Nowaka skazano na karę śmierci. Wyrok wykonano w wigilię Bożego Narodzenia 1951 r. w więzieniu przy ul. Montelupich w Krakowie. Miejsce jego domniemanego pochówku odnalazła rodzina i opiekowała się nim przez kolejne lata.

Zezwolenie wpisane na jednorazowe widzenie Władysława Nowaka (IPN)

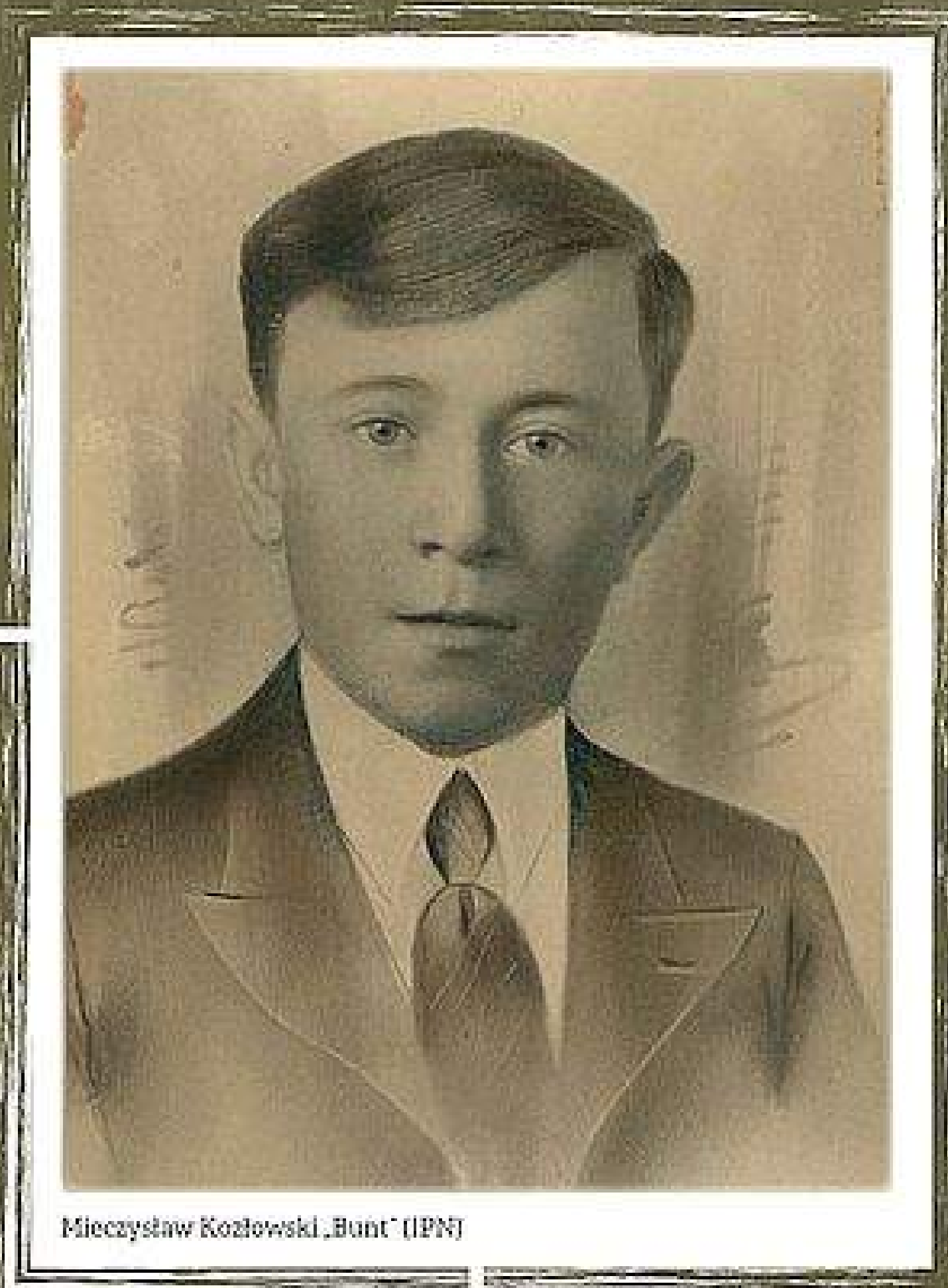
Protokół wykonania kary śmierci na Władysławie Nowaku (IPN)

INSTYTUT
PAMIĘCI
NARODOWEJ
Oddział w Krakowie

Mieczysław Kozłowski

„BUNT” - WIERNY DO KOŃCA

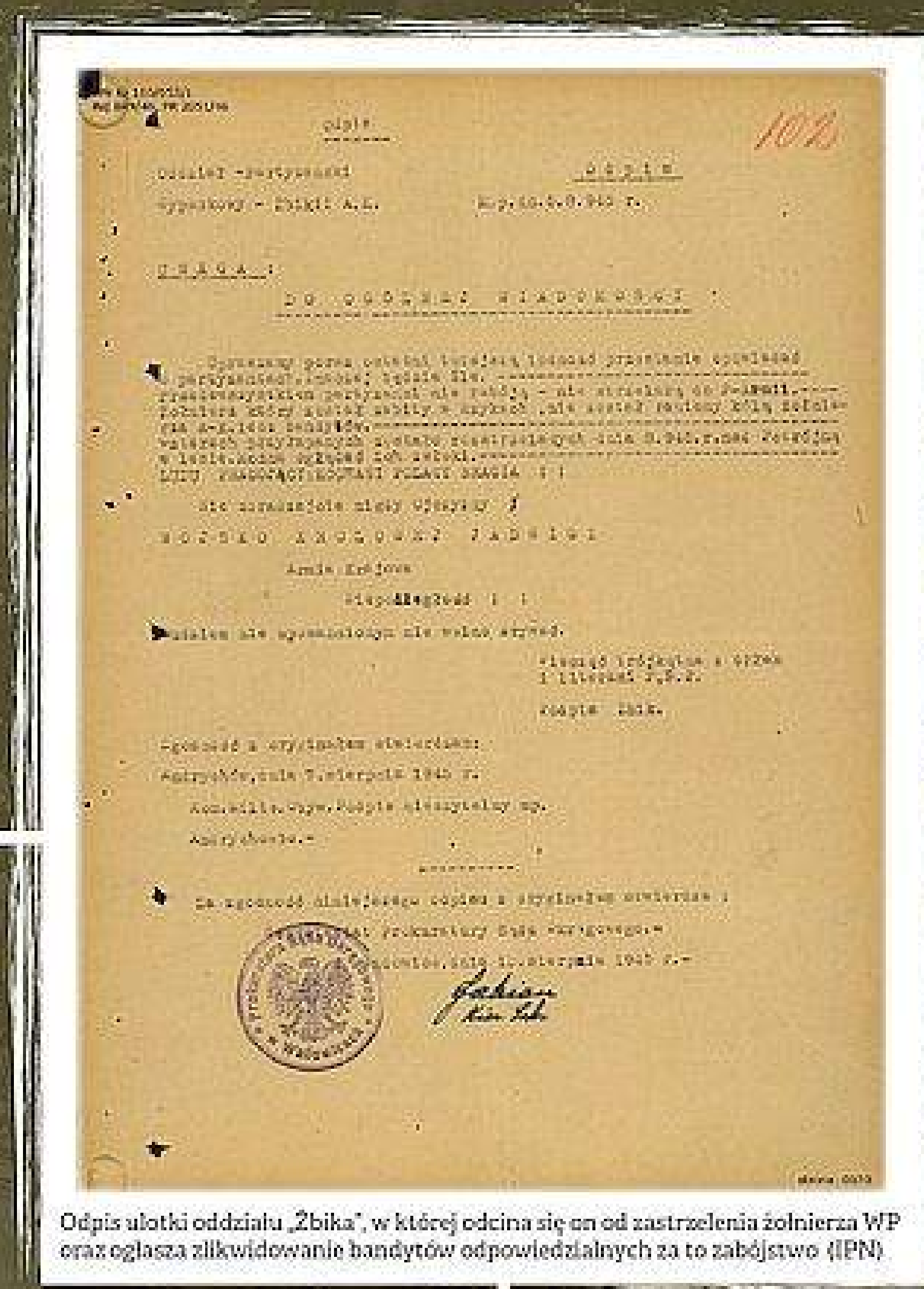

Mieczysław Kozłowski „Bunt” (IPN)

➤ Wojenny życiorys urodzonego w 1923 r. w Rzykach Mieczysława Kozłowskiego skrywa wiele tajemnic. On sam twierdził, że zbiegł z niemieckiego więzienia, walczył w oddziale AK „Surowiec” pod Makowem Podhalańskim i został odznaczony Orderem Virtuti Militari.

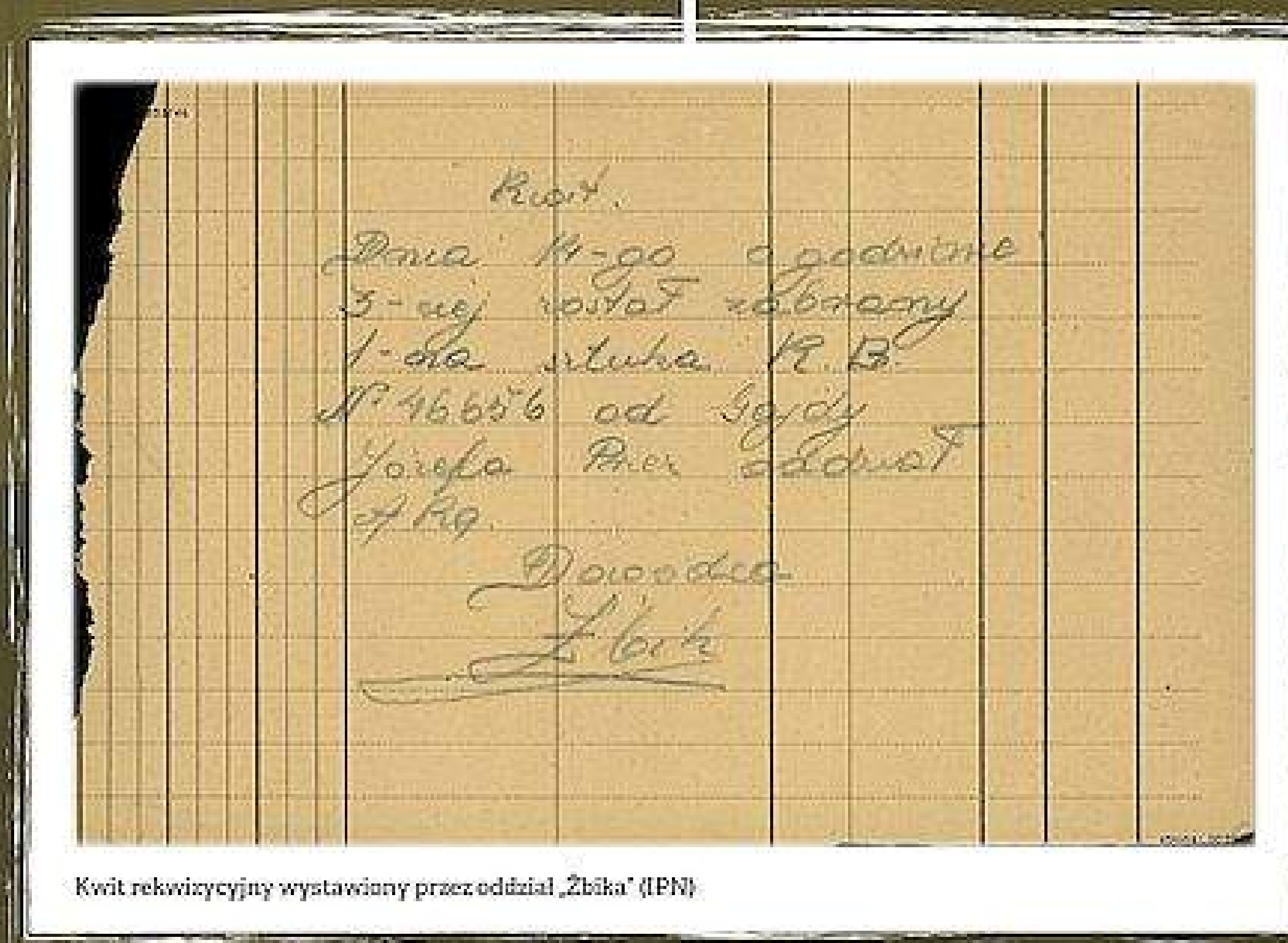

Ulotka oddziału „Żbika” z 1945 r. (IPN)

Odpis ulotki oddziału „Żbika”, w której odcina się on od zastrzelenia żołnierza WP oraz ogłasza zlikwidowanie handytów odpowiedzialnych za to zabicstwo (IPN)

➤ W połowie 1945 r., wobec groźby aresztowania przez Sowieców, sformował kilkusobowy oddział samoobrony, którym dowodził pod pseudonimem „Żbik”. Ujawnił się wraz z podkomendnymi w Bielsku 20 X 1945 r.

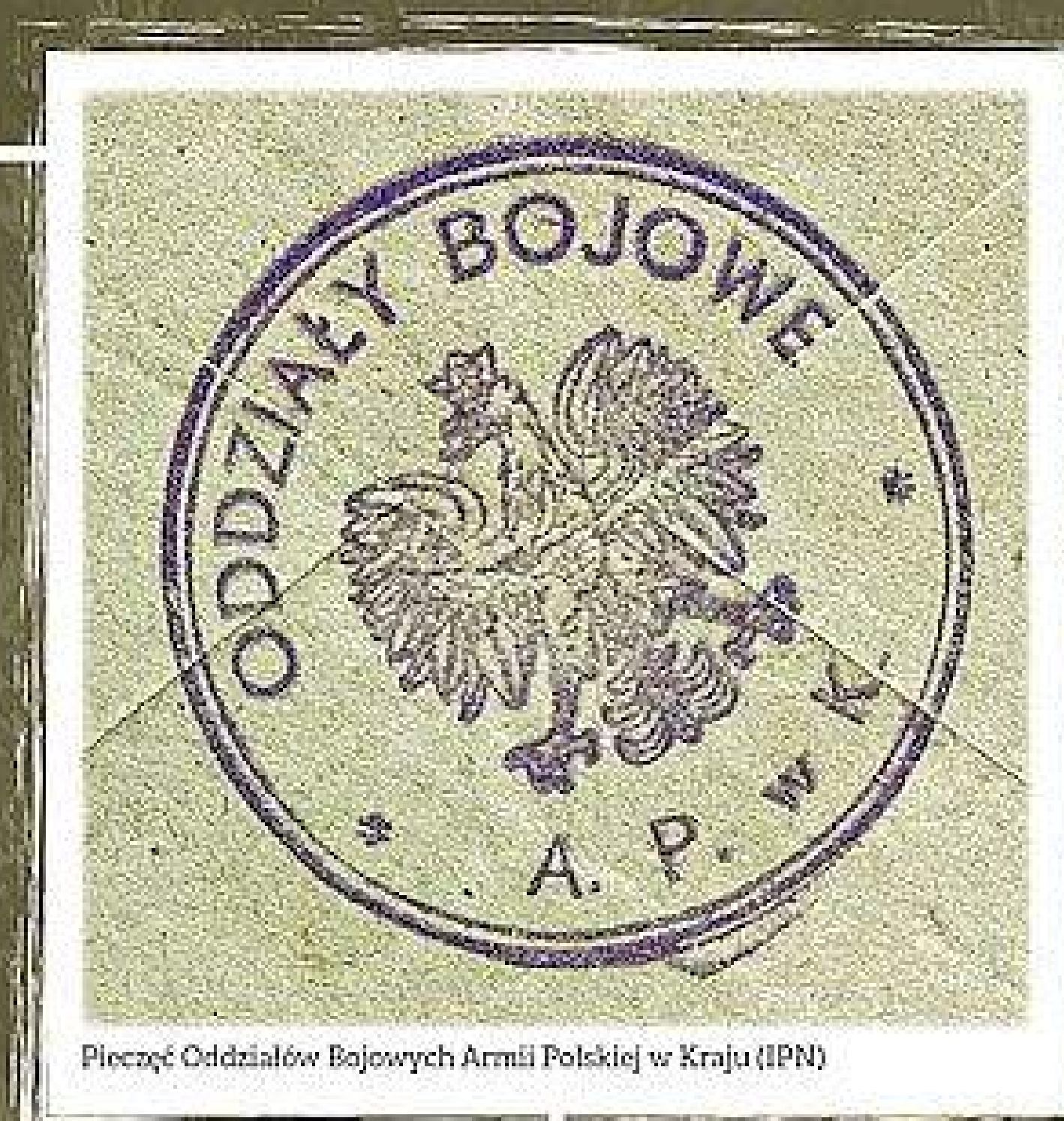
Kwit rekwizycyjny wystawiony przez oddział „Żbika” (IPN)

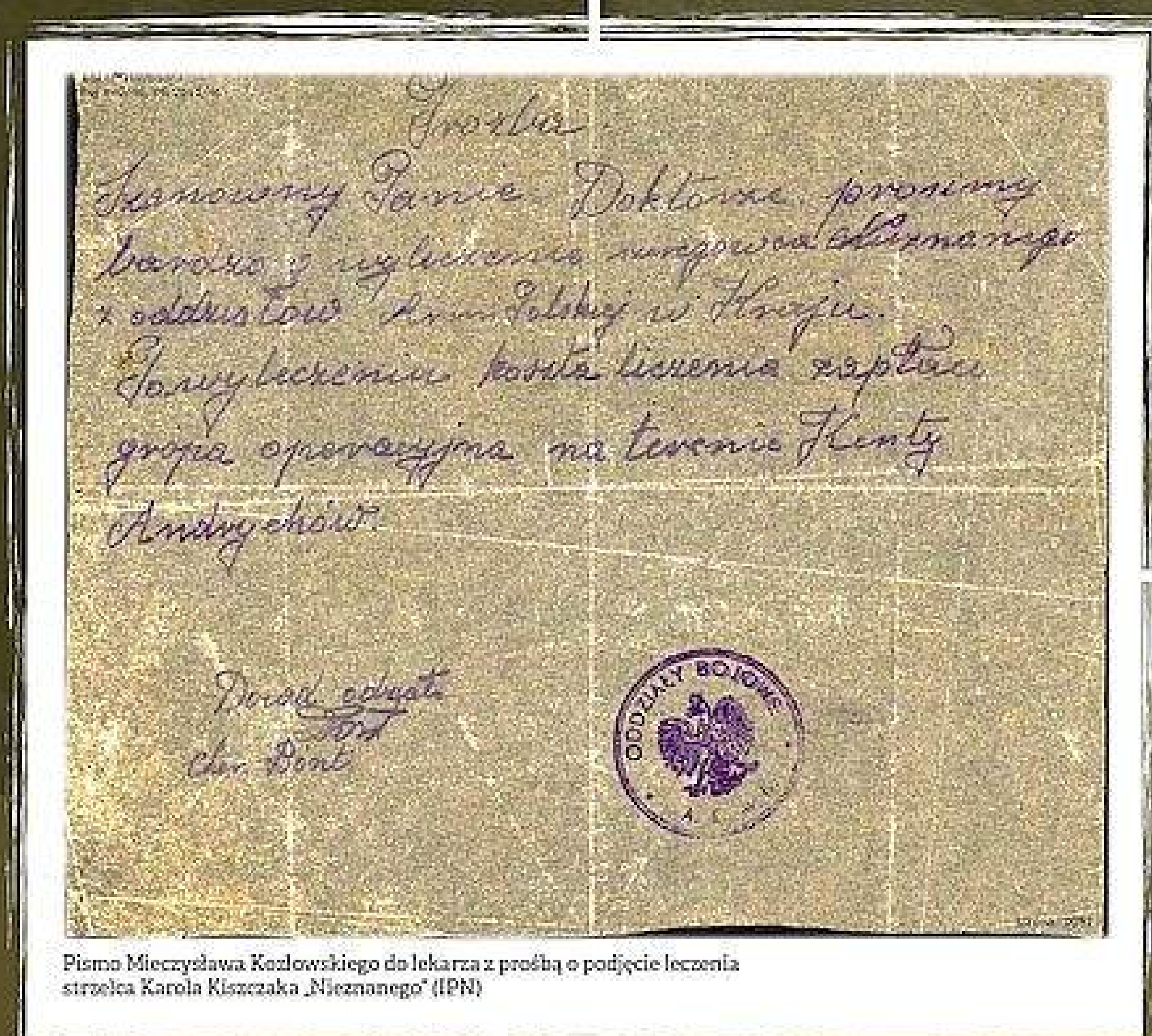
**INSTYTUT
PAMIĘCI
NARODOWEJ**

Oddział w Krakowie

➤ Na początku 1946 r. Kozłowski nawiązał kontakt z działającą w powiecie wadowickim konspiracją Narodowego Zjednoczenia Wojskowego. Wkrótce odtworzył swój oddział, który otrzymał kryptonim „Błysk”, a on sam przyjął nowy pseudonim „Bunt”. Grupa początkowo podlegała NZW, a następnie podporządkowała się poakowskiej organizacji Armia Polska w Kraju. Oddział „Bunta” działał w rejonie Wadowic, Andrychowa i w górach Beskidu Małego. Mieczysław Kozłowski został aresztowany 22 VIII 1946 r. na skutek rozpracowania agenturalnego jego oddziału oraz załamania się w śledztwie jednego z aresztowanych podkomendnych.

Pieczęć Oddziałów Bojowych Armii Polskiej w Kraju (IPN)

Pismo Mieczysława Kozłowskiego do lekarza z prośbą o podjęcie leczenia strzelca Karola Kiszczaka „Nieznanego” (IPN)

Protokół wykonania kary śmierci na Mieczysławie Kozłowskim (IPN)

➤ Rozprawa Wojskowego Sądu Rejonowego w Krakowie przeciwko 18 konspiratorom i ich współpracownikom odbyła się 2 XII 1946 r. w Wadowicach pod silną obstawą wojska i KBW. Mieczysław Kozłowski został skazany na karę śmierci, rozstrzelany przez pluton egzekucyjny rankiem 17 stycznia 1947 r. i pochowany potajemnie na cmentarzu Rakowickim w Krakowie.

**INSTYTUT
PAMIĘCI
NARODOWEJ**

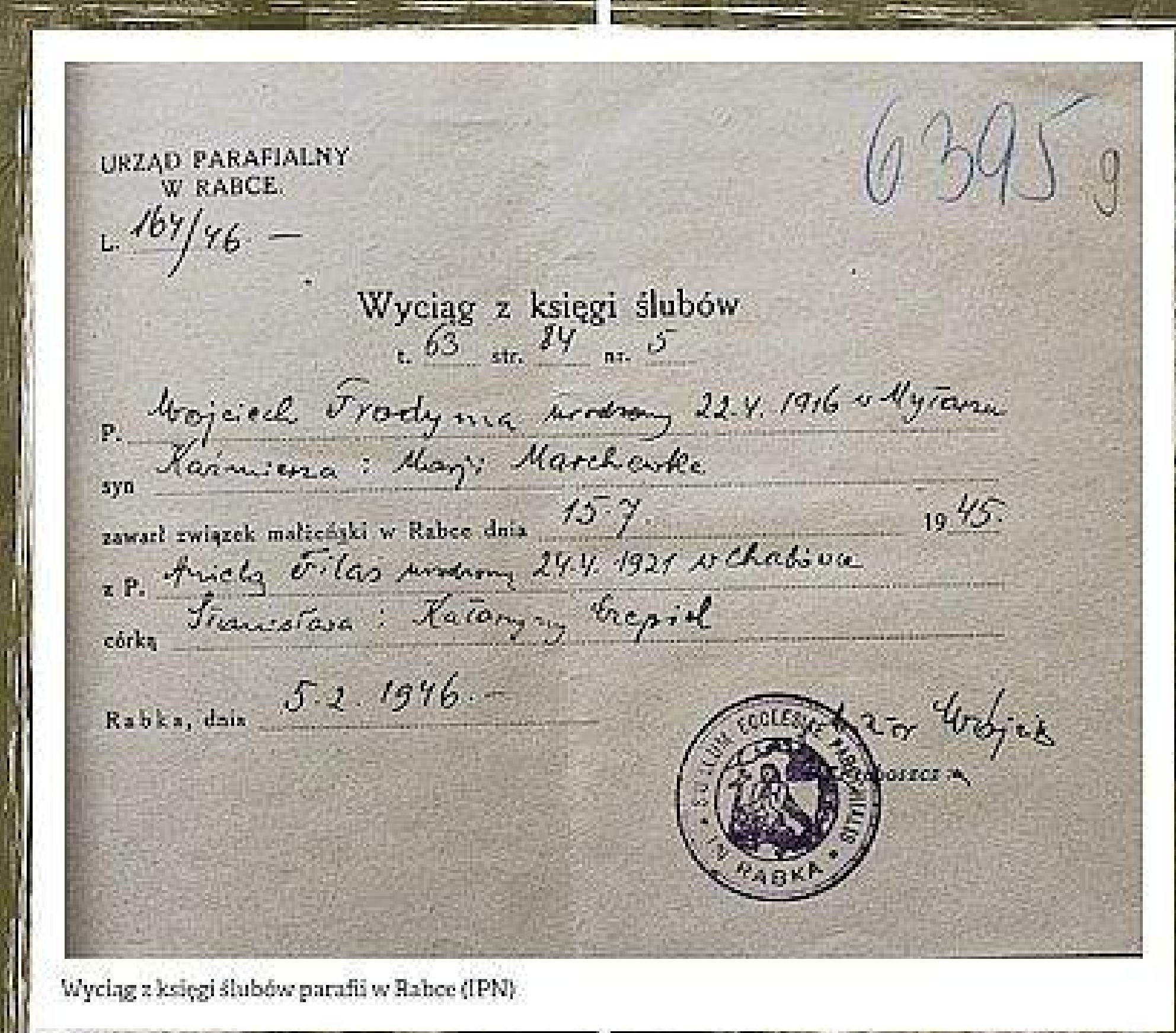
Oddział w Krakowie

Wojciech Frodyma UŁAN PARTYZANTEM

Wojciech Frodyma w 1945 r. (IPN)

➤ Dla Wojciecha Frodymy walka w obronie Polski zaczęła się we wrześniu 1939 r., kiedy jako kawalerzysta 16. Pułku Ułanów Wielkopolskich bronił stolicy kraju przed Niemcami. Miał już wówczas za sobą służbę w wojsku w szeregach 54. pułku piechoty. Wzięty do niewoli, przebywał w obozie jenieckim, a po zwolnieniu pracował jako robotnik przymusowy, współpracując jako wywiadowca z francuskim ruchem oporu. Do Polski wrócił w maju 1945 r. i zamieszkał w Chabówce, gdzie wkrótce wziął ślub i podjął pracę jako funkcjonariusz MO.

Wyciąg z księgi ślubów parafii w Rabce (IPN)

Wojciech Frodyma z żoną pod kościołem w Rabce. Zdjęcie z okresu służby w MO (zbiory rodzinne)

Odmiana 16. Pułku Ułanów Wielkopolskich (wikipedia / Creative Commons)

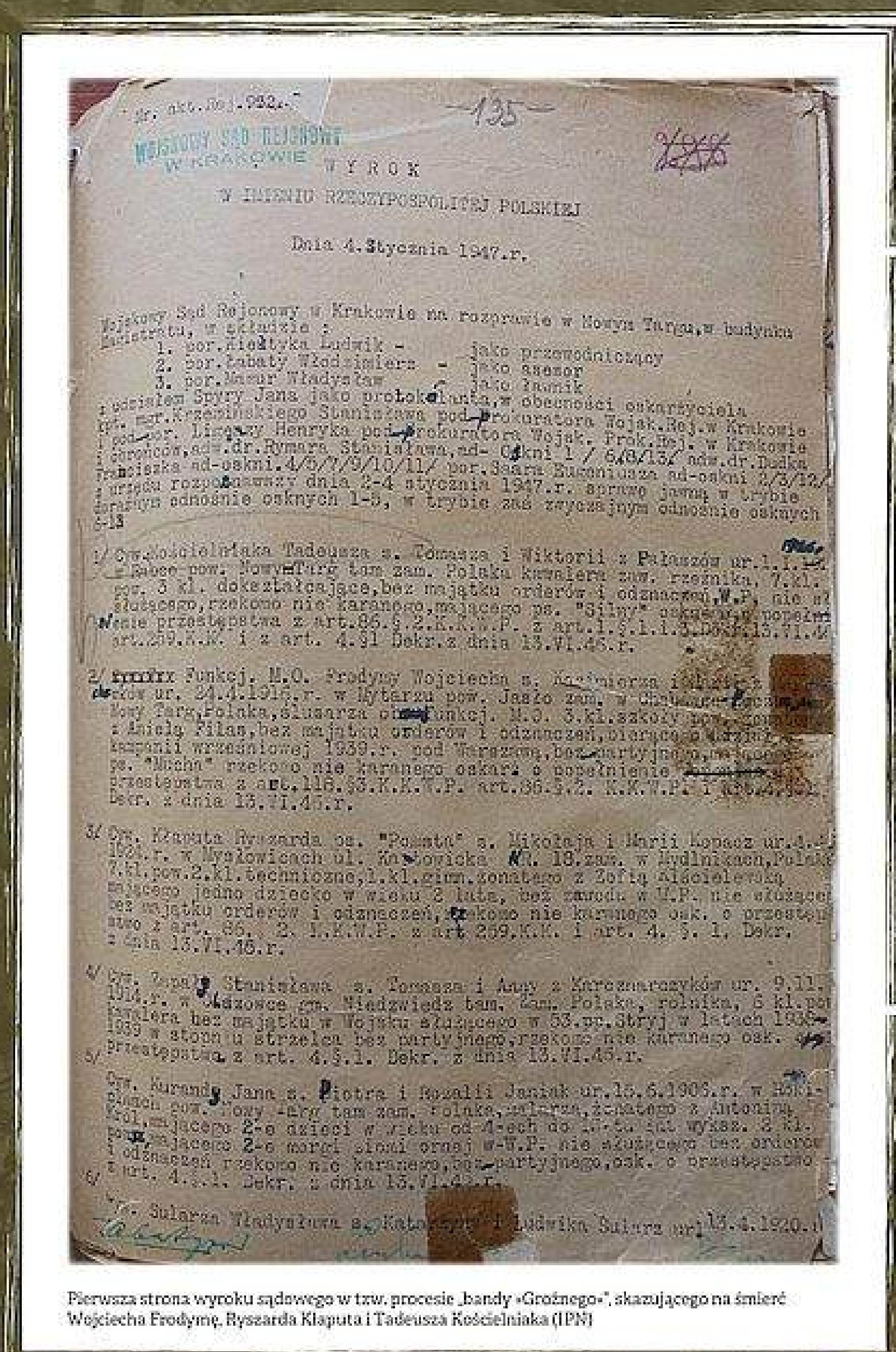
INSTYTUT
PAMIĘCI
NARODOWEJ

Oddział w Krakowie

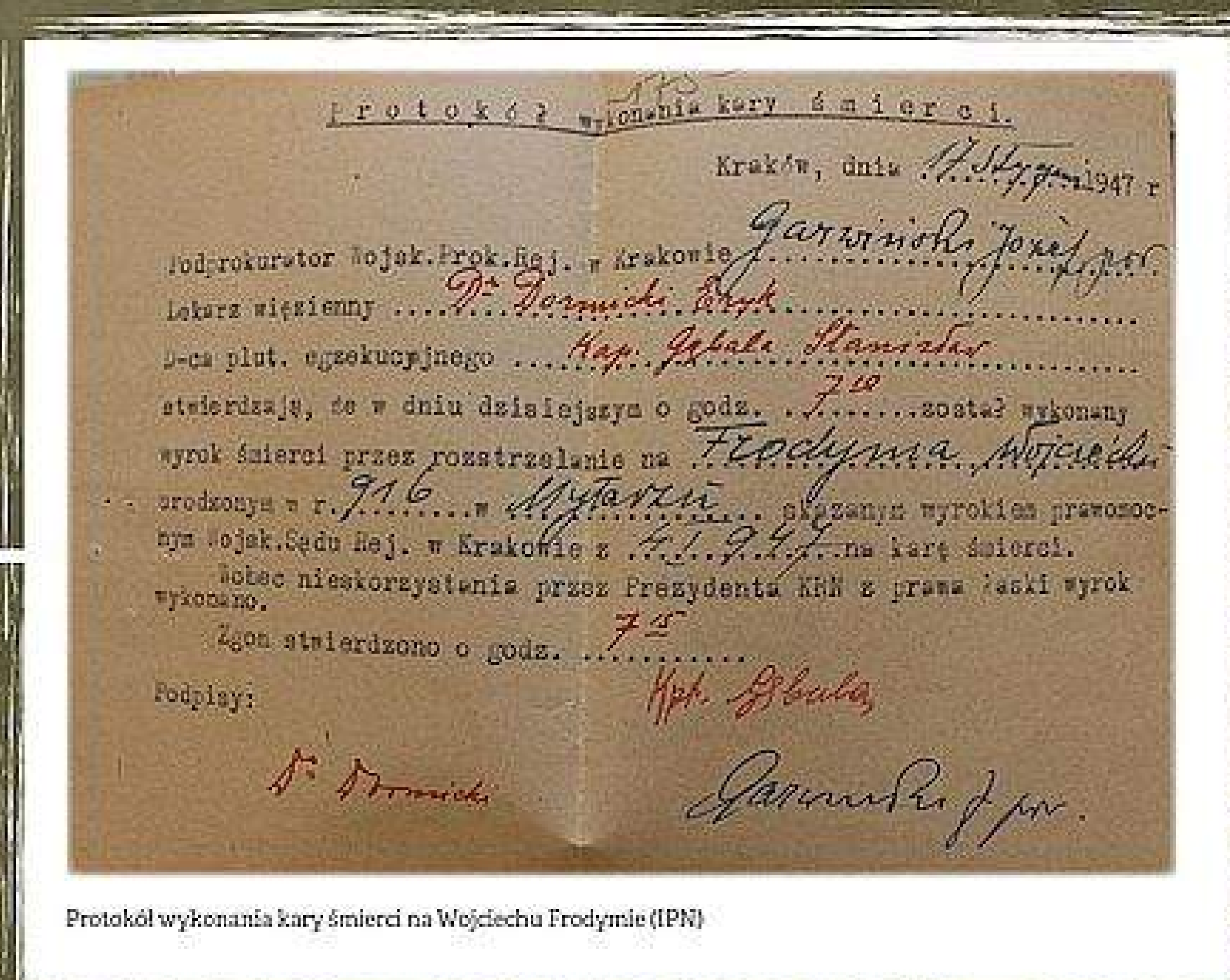
➤ Podejrzewany przez przełożonych o współpracę z partyzantką, po rozbrojeniu przez podkomendnych Józefa Kurasia „Ognia” posterunku w Rabce, na którym służył, zbiegł i dołączył do konspiracji. Został przydzielony do 4., a następnie 3. kompanii Zgrupowania Partyzanckiego „Błyskawica”. Przyjął pseudonim „Bierut”, który zmienił później na „Mucha”.

Wojskowy trzewik odnaleziony przy szczątkach partyzantów rozstrzelanych 17 I 1947 r. Fot. Krzysztof Dzięgiel (IPN)

Pierwsza strona wyroku sądowego w tzw. procesie „bandy „Groźnego” skazującego na śmierć Wojciecha Prodyń, Ryszarda Klaputa i Tadeusza Kościelniaka (IPN)

Protokół wykonania kary śmierci na Wojciechu Prodyń (IPN)

➤ Aresztowany przez KBW w Bielance 8 XI 1946 r., został skazany na karę śmierci przez Wojskowy Sąd Rejonowy w Krakowie i rozstrzelany w zbiorowej egzekucji w więzieniu przy ul. Montelupich w Krakowie 17 I 1947 r.

INSTYTUT
PAMIĘCI
NARODOWEJ

Oddział w Krakowie

Ryszard Kłaput HARCERZ „POMSTA”

➤ Organizacją szczególnie zasłużoną dla wychowania młodzieży było przed wojną harcerstwo, łączące w sobie skauting i idee służby na rzecz niepodległości Polski. Jednym z jej wychowanków był urodzony w 1924 r. w Mysłowicach Ryszard Kłaput, który młodość spędził w Krakowie, ucząc się w szkole technicznej i gimnazjum św. Jacka, oraz działając w 20. Krakowskiej Drużynie Harcerzy.

Krzyż harcerski. Fot. Katarzyna Łysak (IPN)

Partyzanci 3. kompanii Zgrupowania Partyzanckiego „Błyskawica”: Tadeusz Kościelniak „Silny” (oznaczony nr 3) i NN „Keminlarz” (1) z żołtysami Rdzawki Walentym Skawskim (2) i Poniec Mieczysławem Chociszewskim (4), 1946 r. (IPN)

➤ W 1940 r. został zatrzymany za odmowę podpisania volkslisty i wywieziony do Niemiec na roboty przymusowe. Choć mógł pozostać w amerykańskiej strefie okupacyjnej, postanowił wraz z żoną wrócić do kraju.

Ciała chor. Henryka Głowińskiego „Groźnego” i Jana Osińskiego „Bratka”, poległych w walce z KBW w Białance 8 XI 1946 r. (IPN)

➤ Jesienią 1946 r. w Krakowie skontaktował się z łącznikami Zgrupowania Partyzanckiego „Błyskawica” i dołączył do konspiracji. Z obozu na Turbaczu skierowano go do Rabki, gdzie uzyskał przydział do 3. „rabczańskiej” kompanii, dowodzonej przez chor. Henryka Głowińskiego „Groźnego”. Razem z Kłaputem do oddziału wstąpili jego dwaj młodsi bracia bliźniacy: Zdzisław (ps. „Siostra”) i Jerzy (ps. „Wykonał”).

INSTYTUT
PAMIĘCI
NARODOWEJ

Oddział w Krakowie

132 WIEZIENIE WIRZENIE MONTELUPICH w Krakowie

DATA przybycia: 8.11.1946

Imię: Ryszard

Nazwisko: Klaputa

Przebieg choroby: ...

GRUBA PRZESTĘPISTW: ...

Podlega zbrodni: ...

Podlega karze: ...

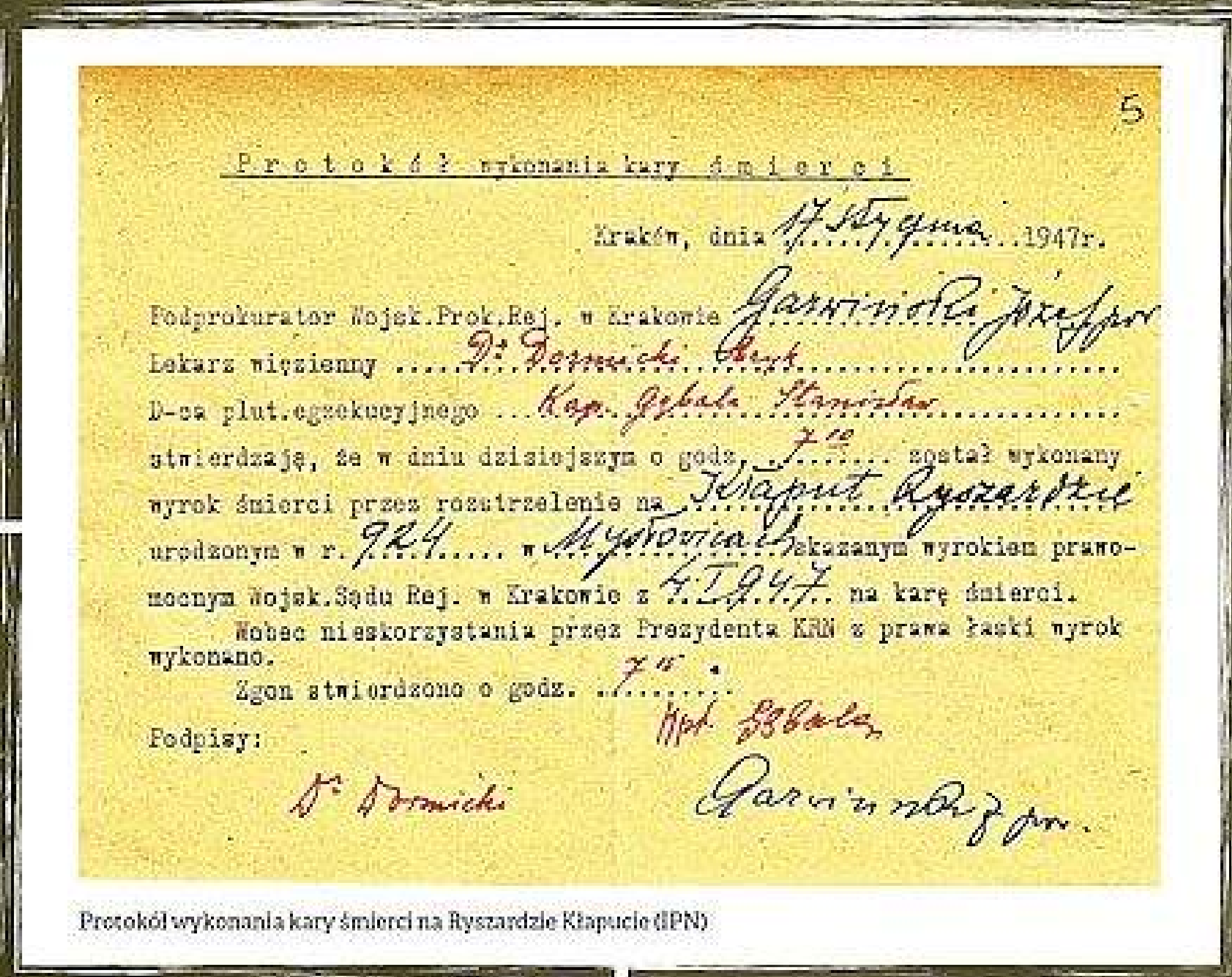
POCZĄTEK KARY: I dn. ...

KONIEC KARY: I dn. ...

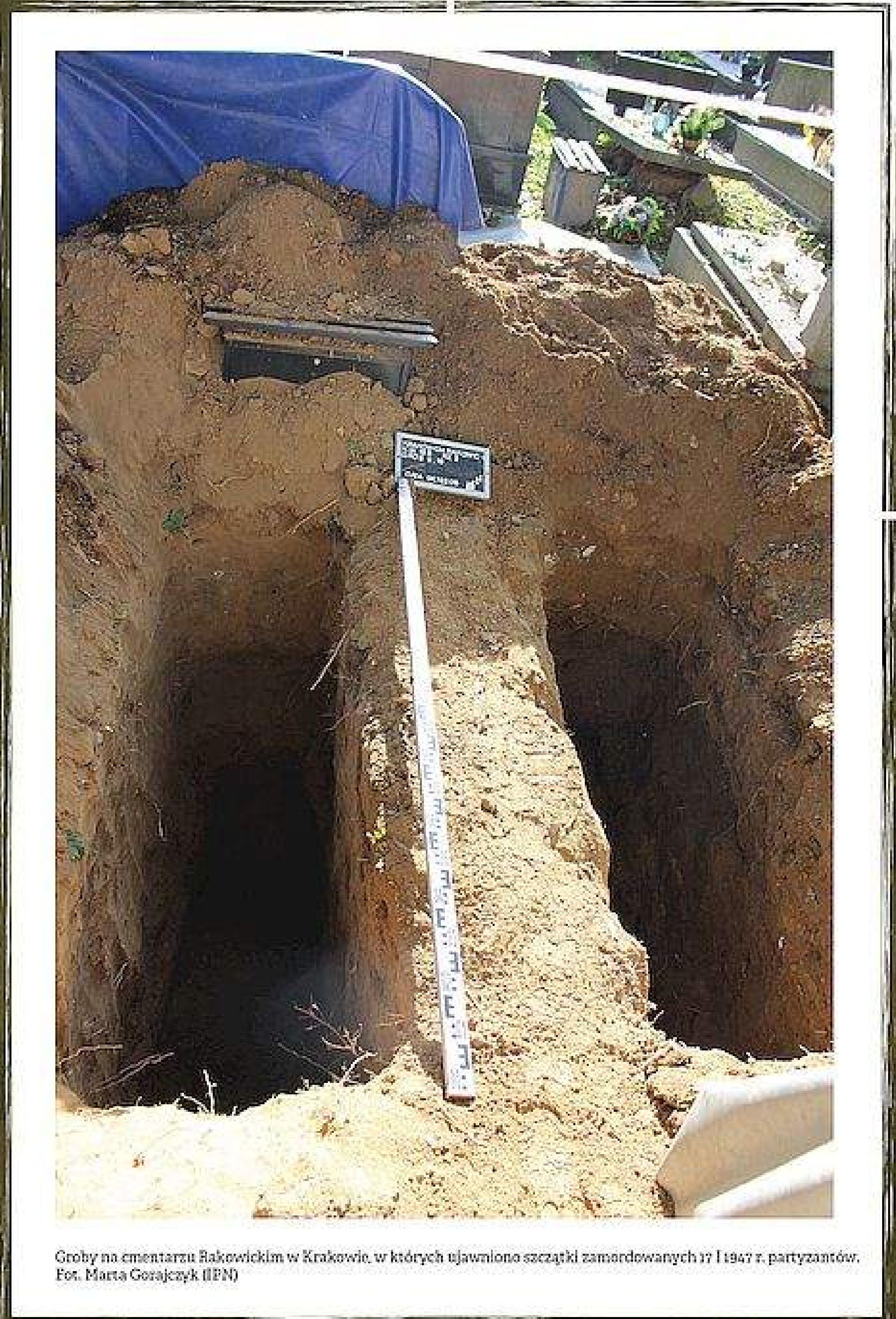
TERMIN ZWOLNIENIA: ...

Pierwsza stronateczki więziennej Ryszarda Klaputa, z adnotacją o skazaniu go na karę śmierci (IPN)

➤ Aresztowany w Bielance 8 XI 1946 r. po walce stoczonej przez partyzantów 3. kompanii z plutonem KBW. Sądzony przez Wojskowy Sąd Rejonowy w Krakowie na sesji wyjazdowej w Nowym Targu, w pokazowym procesie „bandy Groźnego” wyrokiem z 4 I 1947 r. został skazany na śmierć. Rozstrzelano go w zbiorowej egzekucji 17 I 1947 r. w więzieniu przy ul. Montelupich w Krakowie i pochowano w nieoznakowanym grobie na cmentarzu Rakowickim.

Protokół wykonania kary śmierci na Ryszardzie Klapucie (IPN)

Groby na cmentarzu Rakowickim w Krakowie, w których ujawniono szczątki zamordowanych 17 I 1947 r. partyzantów. Fot. Marta Gorajczyk (IPN)

3 wyroki śmierci w procesie bandy „Groźnego”

Wczoraj zakończyła się w Nowym Targu 3-dniowa rozprawa przed Rejonowym Sądem Wojskowym przeciwko członkom bandy „Groźnego” Tadeuszowi Kościelniakowi, Wojciechowi Frodymie, Ryszardowi Klapucie, Stanisławowi Zapale, Janowi Kuranda, Władysławowi Solarzowi, Edwardowi Antolakowi, Mieczysławowi Chociżowickiemu, Władysławowi Czapcie, Stanisławowi Koskowi, Janowi Luberdzie, Janowi Chądziłowi i Walentemu Skawkiemu. W stosunku do pierwszych 5 oskarżonych rozprawa toczyła się w trybie doraźnym. Po dłuższych wyczerpujących wywodach prawnych obrońców, trybunał prowadził postępowanie w trybie zwyczajnym. Część rozprawy była niejawną a od rozpoczęcia postępowania zwyczajnego trybunał zarządził jawność rozprawy. Wyrokiem Rejonowego Sądu Wojskowego Tadeusz Kościelnik, Wojciech Frodyma i Ryszard Klaputa skazani zostali na karę śmierci, Stanisław Zapala na 10 lat więzienia, Jan Kuranda na 7 lat więzienia. W postępowaniu zwyczajnym wyrokiem Rejonowego Sądu Wojskowego skazani zostali Mieczysław Chociżowicki, Władysław Czapka, Walenty Skawski po 10 lat więzienia każdy, Jan Chądziel na 5 lat więzienia, Stanisław Koska na 2 lata więzienia, Oskarżeni Władysław Solarz i Jan Luberdza po 2 lata więzienia każdy z zawieszaniem wykonania kary na 2 lata i Edward Antolak na jeden rok więzienia, z zawieszaniem wykonania kary na 2 lata. Obronę prowadziła z urzędu dr Rymer i dr Dudek z Krakowa.

Propagandowy artykuł z „Dziennika Polskiego” opisujący wyrok w procesie partyzantów 3. kompanii

**INSTYTUT
PAMIĘCI
NARODOWEJ**

Oddział w Krakowie